నివేదించదగినది

భారత సర్వోన్నత న్యాయస్థానం

సివిల్ అసలు అధికార పరిధి

ఐ.ఎ. నెం. 131377, 147102, 195467, 195468,

205092/2022,

ఐ.ఎ.. డి. నెం. 125746/2022

లో

ఐ.ఎ. నెం. 162283 మరియు 162284/2022

తో

ఐ.ఎ.నెం. 118604, 118606, 119400, 119401, 119404,

137132, 137138, 137140 మరియు 137143/2022

ఐ.ఎ. నెంబర్స్ 5764, 6804 మరియు 10911/2023

ఈ విషయంలో:

రిట్ పిటిషన్ (సివిల్) నం. 202/1995

IN RE:టి.ఎన్. గోదావర్మన్ తిరుముల్పాడ్

------.పిటిషనర్(లు)

వర్సెస్

యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా మరియు ఇతరులు

.....ప్రతివాది(లు)

తీర్పు

బి.ఆర్. గవాయ్, న్యాయమూర్తి.

ఐ.ఎ. నం. 131377/2022:

1. డబ్ల్యూ (సి) నం.202/1995 లోని ఐ.ఎ. నం. 1000/2003 లో 3 జూన్ 2022 (2022) 10 ఎస్ సిసి 544 నాటి ఈ న్యాయస్థానం ఆమోదించిన ఉత్తర్వును సవరించడం/స్పష్టం చేయడం కోసం ప్రార్థిస్తూ ప్రస్తుత ఐ.ఎ. ని యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా దాఖలు చేసింది.

2. దరఖాస్తుదారు ప్రత్యేకంగా 3 జూన్ 2022 (పైనపేర్కొన్న) ఉత్తర్వులోని 56.1 మరియు 56.5 పేరాల్లో ఉన్న ఆదేశాలను సవరించాలని కోరుతున్నారు. చెప్పబడిన పేరాగ్రాఫ్‌లు ఇక్కడ పునరుత్పత్తి చేయబడ్డాయి:

> "56.1. ప్రతి రక్షిత అడవి, అంటే జాతీయ ఉద్యానవనం లేదా వన్యప్రాణుల అభయారణ్యం తప్పనిసరిగా 9-2-2011 మార్గదర్శకాలలో నిషేధించబడిన మరియు నిర్దేశించిన కార్యకలాపాలు ఖచ్చితంగా పాటించబడే అటువంటి రక్షిత అటవీ సరిహద్దు నుండి కొలవబడిన కనీసం ఒక కిలోమీటరు ESZని కలిగి ఉండాలి. జమువా రామ్‌ఘర్ వన్యప్రాణుల అభయారణ్యం కోసం, జీవనోపాధి కార్యకలాపాలకు సంబంధించి ఇది 500 మీ.
>
> .....
>
> 56.5 9-2-2011 మార్గదర్శకాల ప్రకారం నిషేధిత కార్యకలాపాల పరిధిలోకి రాని ఏదైనా వన్యప్రాణుల అభయారణ్యం లేదా జాతీయ ఉద్యానవనానికి సంబంధించి ఇప్పటికే ఒక కిలోమీటరు లేదా పొడిగించిన బఫర్ జోన్ (ESZ) పరిధిలో ఏదైనా కార్యాచరణ చేపట్టబడినట్లయితే, అటువంటి కార్యకలాపాలు ప్రతి రాష్ట్రం లేదా కేంద్రపాలిత ప్రాంతాల ప్రిన్సిపల్ చీఫ్ కన్జర్వేటర్ ఆఫ్ ఫారెస్ట్ అనుమతితో కొనసాగవచ్చు మరియు అటువంటి పరిస్థితిలో అటువంటి కార్యకలాపాలకు బాధ్యత వహించే వ్యక్తి ఆరు నెలల వ్యవధిలో అవసరమైన అనుమతిని పొందాలి. సంబంధిత కార్యకలాపాలు నిషేధిత జాబితాలోకి రావని

మరియు చట్టబద్ధమైన పద్ధతిలో ఈ ఉత్తర్వును ఆమోదించడానికి ముందు కొనసాగుతున్నాయని ప్రిన్సిపల్ చీఫ్ కన్జర్వేటర్ ఆఫ్ ఫారెస్ట్‌లు సంతృప్తి చెందిన తర్వాత అటువంటి అనుమతి ఇవ్వబడుతుంది. ESZ లో ఏ ఉద్దేశానికైనా కొత్త శాశ్వత నిర్మాణం అనుమతించబడదు."

3. 3 జూన్ 2022 (పైనపేర్కొన్న) ఉత్తర్వులోని 56.1 పేరా యొక్క స్పష్టీకరణ/సవరణ, పర్యావరణ-సున్నిత మండలాల (సంక్షిప్తంగా, "ESZలు") ద్వారా ఇప్పటికే నోటిఫై చేయబడిన (చివరి మరియు డ్రాఫ్ట్) మేరకు కోరబడింది. పర్యావరణ అడవులు మరియు వాతావరణ మార్పుల మంత్రిత్వ శాఖ (సంక్షిప్తంగా, "MoEF & CC") లేదా మంత్రిత్వ శాఖలో స్వీకరించబడిన ప్రతిపాదనలు అందులోని ఆదేశాల నుండి మినహాయించబడతాయి. జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాలు అంతర్-రాష్ట్ర సరిహద్దులు మరియు/లేదా ఉమ్మడి సరిహద్దుల వెంబడి ఉన్న చోట 3 జూన్ 2022 (పైనపేర్కొన్న) ఉత్తర్వులోని 56.1 పేరా వర్తించదని కూడా దరఖాస్తుదారు సవరించాలని కోరారు. 3 జూన్ 2022 (పైనపేర్కొన్న) నాటి ఉత్తర్వులోని 56.5 పేరాలోని ఆదేశాలను పూర్తిగా సవరించడం/స్పష్టం చేయడం అదనంగా కోరబడుతుంది.

4. అభ్యర్థి తరపున అదనపు సొలిసిటర్ జనరల్ (సంక్షిప్తంగా, "ASG") శ్రీ కె. పరమేశ్వర్, అమికస్ క్యూరీ మరియు వివిధ రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల తరపున హాజరైన సీనియర్ న్యాయవాది వాదనలు మేము విన్నాము.

5. జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాల చుట్టూ ESZల ప్రకటన కోసం భారత ప్రభుత్వం ఇప్పటికే 9వ ఫిబ్రవరి 2011న మార్గదర్శకాలను జారీ చేసిందని (ఇకపై "చెప్పిన మార్గదర్శకాలు"గా సూచిస్తారు) అని సమర్పించబడింది. నేషనల్ బోర్డ్ ఫర్ వైల్డ్ లైఫ్ (ఇకపై "NBWL"గా సూచిస్తారు) మరియు అన్ని రాష్ట్ర మరియు కేంద్ర పాలిత ప్రాంతాల ప్రభుత్వాలను సంప్రదించిన తర్వాత ఈ మార్గదర్శకాలు రూపొందించబడ్డాయి. జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాల చుట్టూ ఉన్న ప్రాంతాలను ESZలుగా ప్రకటించడానికి ప్రతిపాదనను సమర్పించడానికి ఈ మార్గదర్శకాలు వివరణాత్మక విధానాన్ని అందిస్తాయి. పేర్కొన్న మార్గదర్శకాలు నిషేధించబడినవి, నియంత్రించబడినవి మరియు అనుమతించబడినవిగా వర్గీకరించబడిన వివిధ కార్యకలాపాలను కలిగి ఉన్నాయని కూడా సమర్పించబడింది.

6. 3 జూన్ 2022 (పైనపేర్కొన్న) నాటి ఉత్తర్వులోని 56.5 పేరాలో ఉన్న సూచనల ప్రకారం ESZలలో నివసించే పౌరులకు తీవ్ర ఇబ్బందులు ఎదురయ్యే అవకాశం ఉందని ఇంకా

సమర్పించబడింది. ఒక కిలోమీటరు లేదా పొడిగించిన బఫర్ జోన్ (ESZ) లోపు ఏదైనా కార్యాచరణను ఇప్పటికే చేపట్టి ఉంటే మరియు పేర్కొన్న మార్గదర్శకాల ప్రకారం నిషేధిత కార్యకలాపాల పరిధిలోకి రాని పక్షంలో, అటువంటి కార్యకలాపాలు కొనసాగవచ్చని పేర్కొన్న ఆదేశాలు అందించబడ్డాయి. ప్రతి రాష్ట్రం లేదా కేంద్రపాలిత ప్రాంతం యొక్క ప్రిన్సిపల్ చీఫ్ కన్జర్వేటర్ ఆఫ్ ఫారెస్ట్ (సంక్షిప్తంగా, "PCCF") అనుమతి మరియు అటువంటి పరిస్థితిలో అటువంటి కార్యకలాపాలకు బాధ్యత వహించే వ్యక్తి ఆరు నెలల వ్యవధిలో అవసరమైన అనుమతిని పొందాలి. సంబంధిత కార్యకలాపాలు నిషేధిత జాబితాలోకి రావని మరియు 3 జూన్ 2022 (పైనపేర్కొన్న) నాటి ఈ న్యాయస్థానం ఉత్తర్వులను చట్టబద్ధమైన పద్ధతిలో ఆమోదించడానికి ముందు కొనసాగుతున్నాయని PCCF సంతృప్తి చెందిన తర్వాత అటువంటి అనుమతి ఇవ్వబడుతుందని పేర్కొన్న మార్గదర్శకాలు మరింతగా అందిస్తాయి. ESZలలో ఏ ఉద్దేశానికైనా కొత్త శాశ్వత నిర్మాణాన్ని అనుమతించరాదనే ఆదేశాలు కూడా చాలా కష్టాలను కలిగిస్తాయని కూడా సమర్పించబడింది.

7. జూన్ 3, 2022 (పైనపేర్కొన్న) నాటి ఉత్తర్వులోని 56.1 పేరాలోని దిశకు సంబంధించి, ప్రతి రక్షిత అటవీ అంటే నేషనల్ పార్క్ లేదా వన్యప్రాణుల అభయారణ్యం, కనీసం ఒక ESZ ని కలిగి ఉండాలని ఇది ఆదేశిస్తుంది. పేర్కొన్న మార్గదర్శకాలలో నిషేధించబడిన మరియు నిర్దేశించిన కార్యకలాపాలు ఖచ్చితంగా పాటించబడే అటువంటి రక్షిత అటవీ సరిహద్దు నుండి కిలోమీటర్ కొలుస్తారు. జమువా రామ్‌గఢ్ వన్యప్రాణుల అభయారణ్యం విషయానికి వస్తే, జీవనోపాధి కార్యకలాపాలకు సంబంధించి ESZ 500 మీటర్లు ఉండాలని నిర్దేశించబడింది.

8. వివిధ జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాలకు సంబంధించి ఇప్పటికే తుది నోటిఫికేషన్‌లు జారీ అయ్యాయని, ESZ లకు సరిహద్దులను నిర్దేశిస్తూ వివిధ రాష్ట్రాల తరపున హాజరవుతున్న విద్వాంసులైన ASG, అమికస్ క్యూరీ మరియు సీనియర్ న్యాయవాది సమర్పించారు. కొన్ని సందర్భాల్లో, డ్రాఫ్ట్ నోటిఫికేషన్‌లు పెండింగ్‌లో ఉన్నాయి మరియు మరికొన్ని సందర్భాల్లో, డ్రాఫ్ట్ మరియు తుది నోటిఫికేషన్‌ల జారీకి సంబంధించిన ప్రతిపాదనలు భారత ప్రభుత్వం వద్ద పెండింగ్‌లో ఉన్నాయి.

9. అన్ని జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాలకు ఏకరీతి సరిహద్దు ఉండరాదని సమర్పించబడింది. ఒక నిర్దిష్ట జాతీయ ఉద్యానవనం లేదా వన్యప్రాణుల అభయారణ్యం

కోసం ఏకరీతి సరిహద్దు కూడా ఉండరాదని ఇంకా సమర్పించబడింది. కొన్నిసార్లు, ఇది వివిధ పరిస్థితులపై ఆధారపడి ఒక వైపు పొడవుగా మరియు మరొక వైపు తక్కువగా ఉండవచ్చు.

10. రక్షిత ప్రాంతాలలో నివసించే పౌరుల హక్కులు వన్యప్రాణుల (రక్షణ) చట్టం, 1972లోని సెక్షన్లు 18 నుండి 25ఎ (ఇకపై "1972 చట్టం" గా సూచిస్తారు) నిబంధనల ప్రకారం స్థిరపడినట్లు సమర్పించబడింది. ESZలలో నివసించే పౌరుల హక్కుల పరిష్కారం కాదు. అక్కడి పౌరులు నివాసం కొనసాగిస్తున్నారు మరియు వ్యవసాయం మొదలైన వారి రోజువారీ వృత్తిని కూడా కొనసాగిస్తున్నారు. పాఠశాలలు, డిస్పెన్సరీలు, అంగన్‌వాడీలు, ప్రజారోగ్య కేంద్రాల నిర్మాణం వంటి వివిధ అభివృద్ధి కార్యకలాపాలు అటువంటి ప్రాంతాల్లో చేపట్టాల్సిన అవసరం ఉందని సమర్పించబడింది. అంతే కాదు, ఎలాంటి నిర్మాణం చేయకూడదని ఆదేశాన్ని కొనసాగిస్తే, అందులో నివసించే వ్యక్తులు తమ సొంత స్థలంలో ఇళ్లు నిర్మించుకునే లేదా పునర్నిర్మించుకునే పరిస్థితి ఉండదు. PCCF అనుమతి పొందేందుకు నిర్దేశించిన విధానం చాలా దుర్భరమైనదని సమర్పిస్తున్నారు. అటువంటి ఆదేశాలు జారీ చేయబడితే, అటువంటి కార్యకలాపాల కొనసాగింపు కోసం దరఖాస్తులను పరిగణనలోకి తీసుకోవడం తప్ప PCCF కి వేరే పని ఉండదు.

11. ఈ న్యాయస్థానం పేర్కొన్న మార్గదర్శకాలు సహేతుకమైనవని జూన్ 3, 2022 (పైనపేర్కొన్న) నాటి ఉత్తర్వులోని 54 వ పేరాలో గమనించినప్పటికీ, పేర్కొన్న మార్గదర్శకాలకు విరుద్ధంగా ఉన్న ఆదేశాలను జారీ చేసిందని మరింత సమర్పించబడింది.

12. ఐ.ఎ. నం. 1000/2003 లోని సమస్య ఇంకా ఇలా వాదించబడింది, జమువా రామ్‌గఢ్ వన్యప్రాణుల అభయారణ్యం మరియు చుట్టుపక్కల మైనింగ్ కార్యకలాపాలను నిషేధించడానికి మరియు పేర్కొన్న వన్యప్రాణుల అభయారణ్యం కోసం మాత్రమే ESZలను సూచించడానికి పరిమితం చేయబడింది. అందుకని, వివిధ రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు ఈ న్యాయస్థానాన్ని ప్రస్తావించే అవకాశం లేదు.

13. ప్రత్యర్థి సమర్పణలను పరిగణనలోకి తీసుకున్న తర్వాత, ESZలు/బఫర్ జోన్‌ల సమస్యపై ఈ న్యాయస్థానం జారీ చేసిన వివిధ ఆదేశాలను సూచించడం సముచితమని మేము భావిస్తున్నాము.

14. అటువంటి ఆదేశాలలో మొదటిది ఈ న్యాయస్థానం 16 సెప్టెంబర్ 2005[2] న ఆమోదించింది. పేర్కొన్న ఉత్తర్వులోని 13వ పేరాను సూచించడం సంబంధితంగా ఉంటుంది, ఇది ఈ విధంగా చదవబడుతుంది:

"13. మేము MoEF తరపున మిస్టర్ అనురాగ్ బాజ్‌పాయ్ దాఖలు చేసిన 14–9– 2005 నాటి అఫిడవిట్‌ను పరిశీలించాము మరియు జాతీయ ఉద్యానవనాలు, అభయారణ్యాలు మరియు అటవీ ప్రాంతం మరియు అటవీ ప్రాంతంలో గత రెండు సంవత్సరాలలో అంటే 1–1–2003 నుండి 31–12–2004 వరకు తాత్కాలిక పని అనుమతి మంజూరును నివేదికి చూపిస్తుంది.

[2](2006)5 ఎస్ సిసి 25

ఈ ప్రాంతాల్లో మైనింగ్ కార్యకలాపాలను నిలుపుదల చేస్తూ ఈ న్యాయస్థానం ఉత్తర్వులు జారీ చేసినప్పటికీ ఇది జరిగింది. ప్రభుత్వ రికార్డును తనిఖీ చేయడం దుర్భరమైన చిత్రాన్ని చూపుతుందని మరియు సంబంధిత వ్యక్తులపై తగిన చర్య తీసుకోవడానికి త్వరలో దరఖాస్తును దాఖలు చేస్తానని విధ్వాంసులైన అమికస్ క్యూరీ సమర్పించారు. పేర్కొన్న దరఖాస్తు మరియు తదుపరి ఉత్తర్వులను దాఖలు చేయడం పెండింగ్‌లో ఉంది, పర్యావరణ చట్టాలకు అనుగుణంగా లేకుండా, ప్రత్యేకించి అటవీ (పరిరక్షణ) చట్టం, 1980 ప్రకారం అనుమతి, తాత్కాలిక పని అనుమతి లేదా తాత్కాలిక అనుమతి లేదా ఏదైనా పేరుతో పిలిచే ఏదైనా ఇతర అనుమతి లేదని మేము మళ్లీ పునరుద్ఘాటిస్తున్నాము. పైన పేర్కొన్న ప్రాంతాలలో మైనింగ్ కార్యకలాపాలకు మంజూరు చేయబడుతుంది. ***ఏదైనా తాత్కాలిక వర్కింగ్ పర్మిట్ లేదా మంజూరైన అనుమతి కింద మైనింగ్ కార్యకలాపాలు కొనసాగకూడదని మేము ఇంకా నిర్దేశిస్తున్నాము. అనురాగ్ బాజ్‌పాయ్ యొక్క అఫిడవిట్‌తో దాఖలు చేసిన చార్ట్ నుండి ఈ రోజు నుండి తాత్కాలిక పని అనుమతి అమలులో లేదని తెలుస్తోంది. అలా కాకుండా ఉన్నట్లయితే, అటువంటి అనుమతి వివరాలను అందజేస్తూ రెండు వారాల్లోగా ఆ ప్రభావానికి సంబంధించిన అఫిడవిట్ దాఖలు చేయాలి.***

[ప్రాముఖ్యత అందించబడింది]

15. ఏదైనా తాత్కాలిక వర్కింగ్ పర్మిట్ లేదా మంజూరైన అనుమతి కింద మైనింగ్ కార్యకలాపాలు కొనసాగించడానికి అనుమతించబడదని ఈ న్యాయస్థానం ఆదేశించినట్లు స్పష్టంగా చూడవచ్చు.

16. చెప్పబడిన ఉత్తర్వులోని 15వ పేరాను సూచించడం మరింత సందర్భోచితంగా ఉంటుంది, ఇది ఈ విధంగా చదవబడుతుంది:

"15. MoEF బఫర్ జోన్ యొక్క వైశాల్యం మరియు సార్వత్రికమైనది లేదా నిర్దిష్ట స్థలం వంటి ఇతర సంబంధిత విషయాలపై దాని దృక్కోణాన్ని మూడు వారాల్లోగా నమోదు చేయాలని ఆదేశించబడింది. నేషనల్ బోర్డ్ ఆఫ్ వైల్డ్ లైఫ్ యొక్క దృక్కోణాన్ని కూడా పొందిన తర్వాత ఇది చేయాలి.

17. బఫర్ జోన్ యొక్క వైశాల్యం మరియు సార్వత్రికమైన లేదా నిర్దిష్టమైన స్థలం వంటి ఇతర సంబంధిత విషయాలపై మూడు వారాల్లోగా తన దృక్కోణాన్ని రికార్డ్ చేయాలని ఈ న్యాయస్థానం MoEF ని ఆదేశించిందని పేర్కొన్న పేరా నుండి చూడవచ్చు. ఎన్‌బిడబ్ల్యుఎల్ దృక్కోణం పొందిన తర్వాత దీన్ని చేయాలని న్యాయస్థానం ఆదేశించింది.

18. అటువంటి ఉత్తర్వులలో రెండవది 4 ఆగస్టు 2006 (2010) 13 ఎస్ సిసి 740 న ఆమోదించబడింది. జాతీయ ఉద్యానవనాలు, అభయారణ్యాలు మరియు అటవీ ప్రాంతాలలో మైనింగ్ కార్యకలాపాలను నిషేధించడానికి ఈ ఉత్తర్వు ప్రాథమికంగా సంబంధించినది. తాత్కాలిక వర్కింగ్ పర్మిట్‌లను మంజూరు చేయడానికి వివిధ ముందస్తు షరతులను న్యాయస్థానం నిర్దేశించింది.

19. తదుపరి ఉత్తర్వు 4 డిసెంబర్ 2006 (2011) 15 ఎస్ సిసి 791 న ఆమోదించబడింది. తగిన ప్రాంతాల గుర్తింపు కోసం చర్యలు ప్రారంభించాలని, సవివరమైన ప్రతిపాదనలను వీలైనంత త్వరగా సమర్పించాలని కోరుతూ 2005 మే 27న MoEF జారీ చేసిన లేఖపై స్పందించనందుకు వివిధ రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల పట్ల న్యాయస్థానం తన వేదనను వ్యక్తం చేసింది. చెప్పబడిన ఉత్తర్వులోని 3 మరియు 4 పేరాగ్రాఫ్‌లను ఈ విధంగా చదవడం సంబంధితంగా ఉంటుంది:

"3. అంతకుముందు 30-1-2006న ఆమోదించిన ఉత్తర్వు [*గోవా ఫౌండేషన్ వర్సెస్ యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా,* (2011) 15 ఎస్ సిసి 793] 21-1-2002న సరిహద్దుల నుండి 10 కి.మీ లోపల ఉన్న ప్రాంతాలను తెలియజేయడానికి తీసుకున్న నిర్ణయాన్ని సూచిస్తుంది. జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు అభయారణ్యాలు పర్యావరణ సున్నిత ప్రాంతాలుగా ఉన్నాయి. 27-5-2005 నాటి లేఖ 21-1-2002 నిర్ణయానికి భిన్నంగా ఉంది. ప్రస్తుతానికి, ఈ సందర్భంలో, ఈ నిష్క్రమణ యొక్క ఖచ్చితత్వాన్ని మేము పరిగణించడం లేదు, అన్నది విడిగా మరో కేసులో పరిశీలిస్తాము. ఏది ఏమైనప్పటికీ, రియో డిక్లరేషన్, 1992 తర్వాత పర్యావరణ పరిరక్షణ కోసం రూపొందించిన చాలా చట్టాలకు ఇవ్వాల్సిన ప్రాముఖ్యతను రాష్ట్రాలు/కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలు ఇవ్వలేదని స్పష్టమవుతోంది.

4. 27-5-2005 నాటి తన లేఖకు ప్రతిస్పందించడానికి అన్ని రాష్ట్రాలు/కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలకు తుది అవకాశం ఇవ్వాలని మంత్రిత్వ శాఖ నిర్దేశించబడింది. గోవా రాష్ట్రం కూడా దానికి అదనంగా తగిన ప్రతిపాదనను ఇవ్వడానికి అనుమతించబడింది ఇప్పటికే కేంద్ర ప్రభుత్వానికి సాయం అందింది. రాష్ట్రాలు/కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలకు పంపిన కమ్యూనికేషన్, మంత్రిత్వ శాఖ నుండి కమ్యూనికేషన్ అందిన నాలుగు వారాల వ్యవధిలో ఇప్పుడు కూడా ప్రతిపాదనలు పంపకపోతే, ఈ నిర్ణయాన్ని అమలు చేయడానికి ఈ న్యాయస్థానం ఉత్తర్వులు జారీ చేయడాన్ని పరిశీలించాల్సి ఉంటుందని స్పష్టం చేస్తుంది. అటవీ, వన్యప్రాణులు మరియు పర్యావరణాన్ని పరిరక్షించే ఉద్దేశ్యంతో, అభయారణ్యాలు మరియు జాతీయ ఉద్యానవనాల సరిహద్దుల నుండి 10 కి.మీ పరిధిలోని ప్రాంతాలను పర్యావరణ సున్నిత ప్రాంతాలుగా నోటిఫికేషన్ 21-1-2002న తీసుకుంది. ముందు జాగ్రత్త సూత్రాలు. రాష్ట్రాలు/కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలు ఇప్పుడు ప్రతిస్పందించడంలో విఫలమైతే, వారు తమ స్వంత పూచీతో మరియు ప్రమాదంలో అలా చేస్తారు."

20. జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు అభయారణ్యాల సరిహద్దుల్లోని 10 కిలోమీటర్ల పరిధిలోని ప్రాంతాలను ESZ లుగా తెలియజేయాలని 21 జనవరి 2002 నాటి నిర్ణయానికి సూచనగా ఈ న్యాయస్థానం 30 జనవరి 2006 నాటి తన మునుపటి ఉత్తర్వును సూచించినట్లు చూడవచ్చు. మే 27, 2005 నాటి లేఖ 2002 జనవరి 21న తీసుకున్న నిర్ణయానికి భిన్నమైనదని ఉత్తర్వు నమోదు చేసినప్పటికీ, పేర్కొన్న కేసులో, చూపిన నిష్క్రమణ యొక్క సరైనతను న్యాయస్థానం పరిగణనలోకి తీసుకోవడం లేదని న్యాయస్థానం గమనించింది. అందువల్ల మే 27, 2005 నాటి లేఖపై స్పందించడానికి అన్ని రాష్ట్రాలు/కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలకు తుది అవకాశం ఇవ్వాలని న్యాయస్థానం మంత్రిత్వ శాఖను ఆదేశించింది. మంత్రిత్వ శాఖ నుండి కమ్యూనికేషన్ అందినప్పటి నుండి నాలుగు వారాల వ్యవధిలో ప్రతిపాదనలు పంపబడకపోతే, ఈ న్యాయస్థానం 21న తీసుకున్న నిర్ణయాన్ని అమలు చేయడానికి ఉత్తర్వులను జారీ చేయడాన్ని పరిగణనలోకి తీసుకోవలసి ఉంటుందని కమ్యూనికేషన్‌లో పేర్కొనాలని ఆ ఉత్తర్వులో పేర్కొంది. జనవరి 2002, నోటిఫికేషన్ అంటే, అభయారణ్యాలు మరియు జాతీయ ఉద్యానవనాల సరిహద్దులకు 10 కిలోమీటర్ల దూరంలో ఉన్న ప్రాంతాలను ESZ లుగా.

21. ***గోవా ఫౌండేషన్ వర్సెస్ యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా అండ్ ఇతరులు*** (2014) 6 ఎస్ సిసి 590 కేసులో ఈ న్యాయస్థానం తదుపరి ఉత్తర్వు తేదీ 21 ఏప్రిల్ 2014 పేర్కొన్న క్రమంలో ఈ న్యాయస్థానం యొక్క క్రింది పరిశీలనలను సూచించడం సంబంధితంగా ఉంటుంది:

"49. .....ఫలితం ఏమిటంటే, జాతీయ ఉద్యానవనం లేదా వన్యప్రాణుల అభయారణ్యం చుట్టూ ఉన్న ఒక కిలోమీటరు సేఫ్టీ జోన్‌లో మైనింగ్ కార్యకలాపాలు ఉండవని ఈ న్యాయస్థానం జారీ చేసిన ఉత్తర్వును అమలు చేయాలి మరియు ఈ ప్రాంతంలో మైనింగ్ కార్యకలాపాలు ఉండకూడదు. గోవా రాష్ట్రంలోని జాతీయ పార్కులు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాల సరిహద్దుల నుండి ఒక కిలోమీటరు దూరంలో ఉంది.''

22. నేషనల్ పార్క్ లేదా వన్యప్రాణుల అభయారణ్యం చుట్టూ ఉన్న సేఫ్టీ జోన్ నుండి ఒక కిలోమీటరులోపు మైనింగ్ కార్యకలాపాలు ఉండకూడదని మరియు దీనిని అమలు చేయాలని న్యాయస్థానం స్పష్టం చేసింది. గోవా రాష్ట్రంలోని జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాల సరిహద్దుల నుండి ఒక కిలోమీటరు దూరంలో ఉన్న ఈ ప్రాంతంలో మైనింగ్ కార్యకలాపాలు ఉండకూడదని కూడా పునరుద్ఘాటించారు.

23. ఆ తర్వాత న్యాయస్థానం పేర్కొన్న కేసులో 4 డిసెంబర్ 2006 (పైనపేర్కొన్న) నాటి మునుపటి ఉత్తర్వును సూచిస్తుంది మరియు ఈ విధంగా గమనించబడింది:

"50. .....ఈ న్యాయస్థానం యొక్క 4-12-2006 [*గోవా ఫౌండేషన్ వర్సెస్ యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా*, (2011) 15 ఎస్ సిసి 791] నాటి ఉత్తర్వు నుండి ఈ న్యాయస్థానం అమలు కోసం ఎటువంటి ఉత్తర్వులు జారీ చేయలేదని స్పష్టమవుతుంది. అటవీ, వన్యప్రాణులు మరియు పర్యావరణాన్ని పరిరక్షించే ఉద్దేశ్యంతో జాతీయ ఉద్యానవనాలు లేదా వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాల సరిహద్దుల నుండి 10 కి.మీ లోపల ఉన్న ప్రాంతాలను పర్యావరణ సున్నిత ప్రాంతాలుగా తెలియజేయడానికి 21-1- 2002న తీసుకున్న నిర్ణయం. అయితే ఈ న్యాయస్థానం యొక్క 4-12-2006 [*గోవా ఫౌండేషన్ వర్సెస్ యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా*, (2011) 15 ఎస్ సిసి 791] నాటి ఉత్తర్వు ద్వారా, భారత ప్రభుత్వం పర్యావరణ మరియు అటవీ మంత్రిత్వ శాఖకు తుది అవకాశం ఇవ్వాలని ఆదేశించింది. అన్ని రాష్ట్రాలు/కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలు ఈ ప్రతిపాదనకు ప్రతిస్పందించడానికి మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాల సరిహద్దుల నుండి 10 కి.మీ జోన్‌లో కార్యకలాపాలకు సంబంధించి మరియు జాతీయ పార్కులు ఇప్పటికే పర్యావరణ అనుమతి మంజూరు చేయబడిన కేసులను నేషనల్ బోర్డ్ ఫర్ వైల్డ్‌లైఫ్ స్టాండింగ్ కమిటీకి సూచించాలి. అందువల్ల జాతీయ ఉద్యానవనాలు లేదా వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాల సరిహద్దుల నుండి

10 కి.మీ పరిధిలో మైనింగ్ కార్యకలాపాలను నిషేధిస్తూ ఈ న్యాయస్థానం ఎటువంటి ఆదేశాలు, మధ్యంతర లేదా అంతిమంగా ఇవ్వలేదు.

24. జాతీయ ఉద్యానవనాలు లేదా వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాల సరిహద్దుల నుండి 10 కిలోమీటర్ల పరిధిలో ఉన్న ప్రాంతాలను ESZ లుగా తెలియజేయాలని 2002 జనవరి 21న అటవీ, వన్యప్రాణులు మరియు పర్యావరణాన్ని పరిరక్షించడానికి వీక్షణకు తీసుకున్న నిర్ణయాన్ని అమలు చేయడానికి ఈ న్యాయస్థానం ఎటువంటి ఉత్తర్వులు జారీ చేయలేదని న్యాయస్థానం ప్రత్యేకంగా గమనించింది. అందువల్ల జాతీయ ఉద్యానవనాలు లేదా వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాల సరిహద్దులకు 10 కిలోమీటర్ల పరిధిలో మైనింగ్ కార్యకలాపాలను నిషేధిస్తూ మధ్యంతర లేదా అంతిమ ఆదేశాలు లేవని న్యాయస్థానం స్పష్టం చేసింది.

25. చెప్పిన ఉత్తర్వులోని 87.3 మరియు 88.1 పేరాగ్రాఫ్‌లను సూచించడం సంబంధితంగా ఉంటుంది, ఇది ఈ విధంగా చదవబడుతుంది:

> "**87.3**. ఈ న్యాయస్థానం యొక్క 4-8-2006 [*టి. ఎన్. గోదావర్మన్ తిరుముల్పాడ్ వర్సెస్ యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా*, (2010) 13 ఎస్ సిసి 740] నాటి ఉత్తర్వు ను *టి.ఎన్. గోదావర్మన్ తిరుముల్పాడ్ వర్సెస్ యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా*, లోని ఐ ఎ నెం. 1000 లో ఈ న్యాయస్థానం ద్వారా సవరించే వరకు, ఉండవచ్చు, ఒక దానిలో మైనింగ్ కార్యకలాపాలు లేవు, గోవాలోని జాతీయ పార్కులు మరియు అభయారణ్యాల సరిహద్దుల నుండి ఒక కిలోమీటరులోపు ఉండకూడదు.
>
> **88.1**. నేటి నుండి ఆరు నెలల వ్యవధిలో ఈ తీర్పులో చర్చించిన విధానాన్ని అనుసరించిన తర్వాత గోవాలోని జాతీయ ఉద్యానవనం మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాల చుట్టూ ఉన్న ఎకోసెన్సిటివ్ జోన్‌ల నోటిఫికేషన్‌ను MoEF జారీ చేస్తుంది."

26. ***టి.ఎన్. గోదావర్మన్ తిరుముల్పాడ్ వర్సెస్ యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా***, కేసులో ఐ.ఎ.నం.1000/2003 లో 4వ ఆగస్టు 2006 (పైనపేర్కొన్న) నాటి ఉత్తర్వును ఈ న్యాయస్థానం సవరించే వరకు ఈ న్యాయస్థానం పేర్కొన్నట్లు చూడవచ్చు. గోవాలోని జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు అభయారణ్యాల సరిహద్దుల నుండి ఒక కిలోమీటరు లోపు మైనింగ్ కార్యకలాపాలు ఉండకూడదు. పేర్కొన్న తీర్పులో చర్చించిన విధానాన్ని అనుసరించిన తర్వాత గోవాలోని నేషనల్ పార్క్ మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాల చుట్టూ ESZల నోటిఫికేషన్‌ను జారీ చేయాలని

MoEFని న్యాయస్థానం ఆదేశించింది. అదే విధంగా ఉత్తర్వులు వెలువడిన తేదీ నుంచి ఆరు నెలల వ్యవధిలో పూర్తి చేయాలని ఆదేశించారు.

27. తదుపరి సంబంధిత ఆర్డర్ డిసెంబర్ 11, 2018 తేదీగా ఉంటుంది. పేర్కొన్న ఉత్తర్వులోని క్రింది భాగాన్ని సూచించడం సంబంధితంగా ఉంటుంది:

> "దేశంలో 104 జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు 558 వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాలు మొత్తం 662 జాతీయ పార్కులు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాలు ఉన్నాయని విద్వాంసులైన ASG మాకు తెలియజేసింది.
>
> ఈ జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాల చుట్టూ ఉన్న ప్రాంతాలను ఎకో సెన్సిటివ్ జోన్‌గా ప్రకటించే ప్రతిపాదనలు 641 జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాల కోసం రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు / UT పరిపాలనల నుండి స్వీకరించబడ్డాయి. 21 జాతీయ పార్కులు, వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాలకు సంబంధించి ఎలాంటి ప్రతిపాదనలు రాలేదు.
>
> ప్రతిపాదనలు ఆమోదించబడ్డాయి మరియు 26.11.2018 నాటికి 289 జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాలకు సంబంధించి నోటిఫికేషన్ జారీ చేయబడింది మరియు 206 జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాలకు సంబంధించి డ్రాఫ్ట్ నోటిఫికేషన్ తయారు చేయబడింది.
>
> పర్యావరణ, అటవీ మరియు వాతావరణ మార్పుల మంత్రిత్వ శాఖ (MoEF)తో పాటు 4, 146 జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాలకు సంబంధించి రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలతో ఎకో సెన్సిటివ్ జోన్‌కు సంబంధించిన ప్రకటన ప్రక్రియలో ఉంది.
>
> పర్యావరణం, అటవీ మరియు వాతావరణ మార్పుల మంత్రిత్వ శాఖ ముసాయిదా నోటిఫికేషన్ తయారీని చురుకుగా కొనసాగిస్తుందని మరియు వీలైనంత త్వరగా తుది నోటిఫికేషన్‌ను జారీ చేయాలని మేము ఆశిస్తున్నాము.
>
> 21జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాలకు సంబంధించి ప్రతిపాదనలు MOEFకి ఇంకా అందలేదు: –
>
> ----------...

ఈ సమస్య 2006 డిసెంబర్‌లో కొంత కాలం నుండి పెండింగ్‌లో ఉందని తెలిసిన అమికస్‌చే సమర్పించబడింది. 12 సంవత్సరాలు గడిచినా పైన పేర్కొన్న జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాలకు సంబంధించి రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు ఎటువంటి ప్రభావవంతమైన చర్యలు తీసుకోలేదు.

పరిస్థితులలో, ఈ 21 జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాల చుట్టూ 10 కిలోమీటర్ల ప్రాంతాన్ని MoEF ఎకో సెన్సిటివ్ జోన్‌గా ప్రకటించాలని మేము నిర్దేశిస్తున్నాము. MoEF ద్వారా డిక్లరేషన్‌ను వీలైనంత త్వరగా చేయాలి.

MoEFకి ప్రతిపాదనలు సమర్పించిన రెండు వారాల తర్వాత మాత్రమే ప్రతిపాదనతో పాటు ఈ ఉత్తర్వును సవరించడానికి దరఖాస్తును తరలించడానికి రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు స్వేచ్ఛ ఇవ్వబడింది.

28. దేశంలో 104 జాతీయ పార్కులు మరియు 558 వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాలు మొత్తం 662 జాతీయ పార్కులు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాలు ఉన్నాయని విద్వాంసులైన ASG యొక్క సమర్పణలను ఈ న్యాయస్థానం నమోదు చేసినట్లు చూడవచ్చు. ఈ జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాల చుట్టుపక్కల ప్రాంతాలను ESZలుగా ప్రకటించే ప్రతిపాదనలు రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు/కేంద్రపాలిత ప్రాంతాల నుండి స్వీకరించబడినట్లు నమోదు చేయబడింది. 21 జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాలకు సంబంధించి ఎటువంటి ప్రతిపాదనలు రాలేదని కూడా చూడవచ్చు. 2018 నవంబర్ 26 నాటికి 289 జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాలకు సంబంధించి ప్రతిపాదనలు ఆమోదించబడి నోటిఫికేషన్ జారీ చేయబడిందని మరియు 206 జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాలకు సంబంధించి డ్రాఫ్ట్ నోటిఫికేషన్‌ను సిద్ధం చేశామని అది ఇంకా నమోదు చేసింది. అందువల్ల MoEF & CC ముసాయిదా నోటిఫికేషన్ తయారీని చురుగ్గా కొనసాగించాలని మరియు వీలైనంత త్వరగా తుది నోటిఫికేషన్ జారీ చేయాలని న్యాయస్థానం భావించింది. న్యాయస్థానం 21 జాతీయ పార్కులు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాలకు సంబంధించి నమోదు చేసింది, వీటికి సంబంధించి 12 సంవత్సరాలు గడిచినా, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు ఎటువంటి ప్రభావవంతమైన చర్యలు తీసుకోలేదని దాని వేదనతో పాటు MoEF & CCకి ఇంకా ప్రతిపాదనలు అందలేదు. జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాలు పేర్కొన్న క్రమంలో పేరు పెట్టారు. అందువల్ల, ఈ 21 జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాల చుట్టూ 10 కిలోమీటర్ల ప్రాంతాన్ని MoEF

& CC ద్వారా ESZలుగా ప్రకటించాలని న్యాయస్థానం ఆదేశించింది. పేర్కొన్న ఉత్తర్వును సవరించడానికి దరఖాస్తును తరలించడానికి రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు స్వేచ్ఛ ఇవ్వబడింది. అయితే, ESZల ప్రకటన ప్రతిపాదనతో పాటు దరఖాస్తు కూడా ఉండాలని ఆదేశించింది.

29. ***గోవా ఫౌండేషన్*** (2014) 6 ఎస్ సిసి 590 విషయంలో ఈ న్యాయస్థానంలోని న్యాయమూర్తులు, పర్యావరణ (రక్షణ) రూల్స్, 1986లోని రూల్ 5 ప్రకారం ESZల ప్రక్రియను అనుసరించి నోటిఫికేషన్ జారీ చేయాలని MoEF & CC ఆదేశించినట్లు గమనించాలి. (ఇకపై "1986 నియమాలు"గా సూచిస్తారు). 1986 నిబంధనల యొక్క సంబంధిత నిబంధనలు ఇక్కడ క్రింద పునరుత్పత్తి చేయబడ్డాయి:

> "**5. పరిశ్రమల స్థానం మరియు వివిధ ప్రాంతాలలో ప్రక్రియలు మరియు కార్యకలాపాలను కొనసాగించడంపై నిషేధం మరియు పరిమితి ప్రాంతాలు**.–(1) పరిశ్రమల స్థానాన్ని నిషేధించడం లేదా పరిమితం చేయడం మరియు వివిధ ప్రాంతాలలో ప్రక్రియలు మరియు కార్యకలాపాలను కొనసాగించేటప్పుడు కేంద్ర ప్రభుత్వం ఈ క్రింది అంశాలను పరిగణనలోకి తీసుకోవచ్చు:
>
> (i) ఒక ప్రాంతానికి నిర్దేశించిన వివిధ అంశాలలో పర్యావరణ నాణ్యత ప్రమాణాలు.
>
> (ii) ఒక ప్రాంతానికి వివిధ పర్యావరణ కాలుష్య కారకాల (శబ్దంతో సహా) గాఢత యొక్క గరిష్టంగా అనుమతించదగిన పరిమితులు.
>
> నిషేధించబడాలని లేదా పరిమితం చేయాలని ప్రతిపాదించబడిన పరిశ్రమ, ప్రక్రియ లేదా ఆపరేషన్ నుండి
>
> (iii) పర్యావరణ కాలుష్య కారకాలు నిషేదించబడినవి లేదా పరిమితంచేయబడినవి.
>
> (iv) ఒక ప్రాంతం యొక్క స్థలాకృతి మరియు వాతావరణ లక్షణాలు.
>
> (v) కేంద్ర ప్రభుత్వ అభిప్రాయం ప్రకారం సంరక్షించవలసిన అవసరం ఉన్న ప్రాంతం యొక్క జీవ వైవిధ్యం.
>
> (vi) పర్యావరణ అనుకూల భూ వినియోగం.
>
> (vii) నిషేధించబడాలని లేదా పరిమితం చేయాలని ప్రతిపాదించబడిన పరిశ్రమ, ప్రక్రియ లేదా ఆపరేషన్ వల్ల సంభవించే అవకాశం ఉన్న నికర ప్రతికూల పర్యావరణ ప్రభావం.
>
> (viii) పురాతన స్మారక చిహ్నాలు మరియు పురావస్తు ప్రదేశాలు మరియు అవశేషాల చట్టం, 1958 లేదా అభయారణ్యం, జాతీయ ఉద్యానవనం, గేమ్ రిజర్వ్ లేదా వన్యప్రాణుల (రక్షణ)

చట్టం, 1972 కింద నోటిఫై చేయబడిన క్లోజ్డ్ ఏరియా లేదా ఏదైనా కింద సంరక్షించబడిన ప్రదేశాలకు సామీప్యత ఏదైనా ఇతర దేశం లేదా దేశాలతో ఒప్పందం, ఏకాభిప్రాయం లేదా సమావేశం లేదా ఏదైనా అంతర్జాతీయ సమావేశం, సంఘం లేదా ఇతర సంస్థలో తీసుకున్న ఏదైనా నిర్ణయం ప్రకారం.

(ix) మానవ నివాసాలకు సామీప్యత.

(x) ఒక ప్రాంతంలో పర్యావరణ పరిరక్షణకు సంబంధించి కేంద్ర ప్రభుత్వం పరిగణించే ఏదైనా ఇతర అంశం.

(2) పరిశ్రమల స్థానాన్ని నిషేధించడం లేదా పరిమితం చేయడం మరియు ఒక ప్రాంతంలో ప్రక్రియలు మరియు కార్యకలాపాలను కొనసాగిస్తున్నప్పుడు, కేంద్ర ప్రభుత్వం ఇకపై నిర్దేశించిన విధానాన్ని అనుసరించాలి.

(3) (ఎ) ఒక పరిశ్రమ యొక్క ప్రదేశం లేదా ఒక ప్రాంతంలో ప్రక్రియలు మరియు కార్యకలాపాలను కొనసాగించడంపై నిషేధం లేదా పరిమితులు విధించడం సముచితమని కేంద్ర ప్రభుత్వానికి కనిపించినప్పుడల్లా, అది అధికారిక గెజిట్‌లో నోటిఫికేషన్ ద్వారా మరియు కేంద్ర ప్రభుత్వం కాలానుగుణంగా అవసరమని భావించే ఇతర పద్ధతిలో, అలా చేయాలనే దాని ఉద్దేశాన్ని తెలియజేయడం.

(బి) క్లాజ్ (ఎ) కింద ఉన్న ప్రతి నోటిఫికేషన్ ఆ ప్రాంతంలోని ప్రాంతం, పరిశ్రమలు, కార్యకలాపాలు, ప్రక్రియల గురించి సంక్షిప్త వివరణ ఇవ్వాలి అటువంటి నోటిఫికేషన్‌కు సంబంధించినది మరియు పరిశ్రమల స్థానం మరియు ఆ ప్రాంతంలో ప్రక్రియలు లేదా కార్యకలాపాలను కొనసాగించడంపై నిషేధిత పరిమితులను విధించడానికి గల కారణాలను కూడా పేర్కొంటుంది.

(సి) నిబంధన కింద నోటిఫై చేయబడిన ప్రక్రియలు లేదా కార్యకలాపాలను కొనసాగించడంపై నిషేధం లేదా పరిమితులపై అభ్యంతరం దాఖలు చేయడానికి ఆసక్తి ఉన్న వ్యక్తి

(ఎ) అధికారిక గెజిట్‌లో నోటిఫికేషన్‌లో ప్రచురించబడిన తేదీ నుండి అరవై రోజులలోపు కేంద్ర ప్రభుత్వానికి వ్రాతపూర్వకంగా చేయవచ్చు.

(డి) అధికారిక గెజిట్‌లో నోటిఫికేషన్ ప్రచురించబడిన తేదీ నుండి నూట ఇరవై రోజుల వ్యవధిలో కేంద్ర ప్రభుత్వం అటువంటి నోటిఫికేషన్‌కు వ్యతిరేకంగా వచ్చిన అన్ని అభ్యంతరాలను పరిగణనలోకి తీసుకోవాలి మరియు [ఏడు వందల ఇరవై ఐదు రోజులలోపు

[, మరియు అస్సాం, మేఘాలయ, అరుణాచల్ ప్రదేశ్, మిజోరాం, మణిపూర్, నాగాలాండ్, త్రిపుర, సిక్కిం మరియు జమ్మూ మరియు కాశ్మీర్ రాష్ట్రాలకు సంబంధించి అసాధారణమైన పరిస్థితులలో మరియు తగిన కారణాల వల్ల నూట ఎనభై రోజుల వ్యవధిలో,]] అటువంటి తేదీ నుండి ప్రచురణ] అటువంటి పరిశ్రమల స్థానం మరియు ఒక ప్రాంతంలో ఏదైనా ప్రక్రియ లేదా కార్యకలాపాలను కొనసాగించడంపై నిషేధం లేదా పరిమితులను విధించండం:

[COVID-19 మహమ్మారి కారణంగా, ఈ నిబంధన ప్రయోజనం కోసం, 2020-2021 మరియు 2021-2022 ఆర్థిక సంవత్సరంలో గడువు ముగిసే నోటిఫికేషన్ యొక్క చెల్లుబాటు వ్యవధి [30 జూన్, 2022] లేదా నెలాఖరు నుండి ఆరు నెలల వరకు సంబంధిత నోటిఫికేషన్ ఎటువంటి పొడిగింపు లేకుండా గడువు ముగిసి ఉంటుంది, ఏది తర్వాత అయినా.]

[(4) సబ్-రూల్ (3)లో ఏదైనా ఉన్నప్పటికీ, కేంద్ర ప్రభుత్వానికి అలా చేయడం ప్రజా ప్రయోజనమని కనిపించినప్పుడల్లా, సబ్-రూల్ (3) లోని క్లాజ్ (ఎ) కింద నోటీసు యొక్క ఆవశ్యకతను అది రద్దు చేయవచ్చు]"

30. 1986 రూల్స్‌లోని రూల్ 5 పేర్కొన్న ప్రాంతాలలో వివిధ కార్యకలాపాలను నిషేధించే లేదా పరిమితం చేస్తూ నోటిఫికేషన్ జారీ చేయడానికి వివరణాత్మక విధానాన్ని నిర్దేశిస్తుందని గమనించాలి. పేర్కొన్న అధికారం పర్యావరణ (రక్షణ) చట్టం, 1986లోని సెక్షన్లు 3(వి) నుండి వస్తుంది (ఇకపై "1986 చట్టం"గా సూచించబడుతుంది).

31. 1986 రూల్స్‌లోని, రూల్ 5లోని సబ్-రూల్ (1)లోని క్లాజ్ (viii)ని పరిశీలిస్తే, ESZ ని ప్రకటించడానికి పరిగణనలోకి తీసుకోవలసిన అంశాలలో ఒకటి అభయారణ్యం, జాతీయ ఉద్యానవనం, గేమ్ రిజర్వ్ లేదా క్లోజ్డ్ ఏరియా 1972 చట్టం ప్రకారం నోటిఫై చేయబడింది. 1986 రూల్స్‌లోని రూల్ 5లోని సబ్-రూల్ 3(ఎ) ప్రకారం నిషేధం లేదా పరిమితులు విధించడం సముచితమని కేంద్ర ప్రభుత్వానికి కనిపించినప్పుడల్లా, అధికారికంగా నోటిఫికేషన్ ద్వారా అలా చేయాలనే ఉద్దేశాన్ని తెలియజేయాలి. గెజిట్ మరియు కేంద్ర ప్రభుత్వం ఎప్పటికప్పుడు అవసరమని భావించే ఇతర పద్ధతిలో, రూల్ 5లోని ఉప-నిబంధన 3(బి) ప్రకారం, అటువంటి నోటిఫికేషన్‌కు సంబంధించిన ప్రతి ప్రాంతం, పరిశ్రమలు, కార్యకలాపాల ప్రక్రియల గురించి క్లుప్త వివరణ ఇవ్వాలని మరియు నిషేధం విధించడానికి గల కారణాలను కూడా పేర్కొనడం అవసరం. లేదా ఆ ప్రాంతంలో ప్రక్రియలు లేదా కార్యకలాపాలను నిర్వహించడంపై పరిశ్రమల స్థానంపై పరిమితులు. దీని ప్రకారం,

రూల్ 5 లోని సబ్-రూల్ 3(సి) ప్రకారం, అభ్యంతరం దాఖలు చేయడానికి ఆసక్తి ఉన్న ఏ వ్యక్తి అయినా అధికారిక గెజిట్‌లో నోటిఫికేషన్‌లో ప్రచురించబడిన తేదీ నుండి అరవై రోజులలోపు కేంద్ర ప్రభుత్వానికి అభ్యంతరం దాఖలు చేయడానికి అర్హులు. 1986 రూల్స్‌లోని రూల్ 5లోని సబ్-రూల్ (3) లోని క్లాజ్ (డి) కింద అందించిన నిర్ణీత వ్యవధిలోగా కేంద్ర ప్రభుత్వం అధికారిక గెజిట్‌లో ఒక ప్రాంతంలో అలాంటి నిషేధం లేదా పరిమితులను విధిస్తూ నోటిఫికేషన్ జారీ చేయాల్సి ఉంటుంది. 1986 రూల్స్‌లోని రూల్ 5లోని సబ్-రూల్ (3) లోని క్లాజ్ (సి) కింద అందిన అన్ని అభ్యంతరాలను పరిగణనలోకి తీసుకున్న తర్వాత మాత్రమే ఇది చేయవలసి ఉంటుంది. ఈ విధంగా ESZలను తెలియజేయడానికి 1986 నిబంధనల ప్రకారం ఒక వివరణాత్మక ప్రక్రియ సూచించబడిందని చూడవచ్చు.

32. జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాల చుట్టూ ESZల ప్రకటన కోసం MoEF & CC పేర్కొన్న మార్గదర్శకాలను జారీ చేసిందని గమనించాలి.

33. ఈ మార్గదర్శకాలు 21 జనవరి 2002న జరిగిన ఇండియన్ బోర్డ్ ఫర్ వైల్డ్ లైఫ్ సమావేశాన్ని సూచిస్తాయి, ఇందులో "వన్యప్రాణుల సంరక్షణ వ్యూహం 2002" ఆమోదించబడింది. జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు అభయారణ్యాల సరిహద్దుల నుండి 10 కిలోమీటర్ల పరిధిలో ఉన్న భూములను 1972 చట్టంలోని సెక్షన్ 3(v) మరియు సబ్-రూల్‌లోని క్లాజ్ (viii) సబ్ రూల్ (1) 1986 నియమాలలోని 5 వ నిబంధన ప్రకారం పర్యావరణ దుర్బలమైన జోన్‌లుగా తెలియజేయాలని పేర్కొన్న వ్యూహంలోని పాయింట్ నం. 9 ఊహించబడింది. అన్ని రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల నుండి అభిప్రాయాలను పొందినప్పుడు, కొన్ని రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు రక్షిత ప్రాంత సరిహద్దు నుండి 10 కిలోమీటర్ల పరిధిని వర్తింపజేయడంపై ఆందోళన వ్యక్తం చేశాయని మరియు వీటిలో ముఖ్యమైన నగరాలతో సహా చాలా మంది మానవ నివాసాలు మరియు ఇతర ప్రాంతాలు ఉన్నాయని తెలియజేసినట్లు పేర్కొంది. రాష్ట్రాలు ESZల పరిధిలోకి వస్తాయి మరియు అభివృద్ధిని ప్రతికూలంగా ప్రభావితం చేస్తాయి. ఈ మార్గదర్శకాలు జాతీయ వన్యప్రాణుల కార్యాచరణ ప్రణాళిక (2002-2016)ను కూడా సూచిస్తాయి. NBWL, 17 మార్చి 2005న జరిగిన దాని సమావేశంలో, ESZల వర్ణన నిర్దిష్ట కార్యకలాపాలపై నిషేధం కాకుండా సైట్ నిర్దిష్టంగా మరియు నియంత్రణకు సంబంధించినదిగా ఉండాలని నిర్ణయించింది. 27 మే 2005 నాటి లేఖ ద్వారా ఈ నిర్ణయం అన్ని రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు సమ్మతి కోసం తెలియజేయబడింది.

34. ఆ తర్వాత పేర్కొన్న మార్గదర్శకాలు డిసెంబర్ 4, 2006 నాటి ఈ న్యాయస్థానం ఆదేశాలను సూచిస్తాయి. ఇది 1972 చట్టంలోని సెక్షన్ 5 C (1), 1986 చట్టంలోని నియమాలు సెక్షన్ 3

మరియు 1986లోని రూల్ 5లో ఉన్న చట్టబద్ధమైన నిబంధనలను కూడా సూచిస్తుంది. జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు అభయారణ్యాల చుట్టూ ESZలను ప్రకటించడం యొక్క ఉద్దేశ్యం రక్షిత ప్రాంతాల కోసం ఒక రకమైన షాక్ అబ్జార్బర్‌ను సృష్టించడం అని పేర్కొన్న మార్గదర్శకాలు పేర్కొంటున్నాయి. వారు అధిక రక్షణ ఉన్న ప్రాంతాల నుండి తక్కువ రక్షణ ఉన్న ప్రాంతాలకు పరివర్తన జోన్‌గా కూడా పని చేస్తారు. ESZలలోని కార్యకలాపాలు నిషిద్ధ స్వభావం కాకుండా, అవసరమైతే తప్ప, నియంత్రణ స్వభావం కలిగి ఉంటాయని NBWL యొక్క నిర్ణయాన్ని కూడా ఇది పునరుద్ఘాటిస్తుంది. ప్రస్తుతమున్న అనేక రక్షిత ప్రాంతాలు వాటి సరిహద్దులకు సమీపంలో ఇప్పటికే విపరీతమైన అభివృద్ధిని సంతరించుకున్నాయని పేర్కొన్న మార్గదర్శకాల పేరా 4 పేర్కొంది. ఇది గిండి నేషనల్ పార్క్, తమిళనాడు, సంజయ్ గాంధీ నేషనల్ పార్క్, మహారాష్ట్ర మొదలైన వాటిని సూచిస్తుంది మరియు రక్షిత ప్రాంతాలు పట్టణ ఏర్పాటులో ఉన్నాయని పేర్కొంది. అందువల్ల రక్షిత ప్రాంతాల చుట్టూ ఉన్న ESZల పరిధిని నిర్వచించడం అనువైనదిగా మరియు రక్షిత ప్రాంతాన్ని నిర్దిష్టంగా ఉంచవలసి ఉంటుందని ఇది గమనించింది. ESZల వెడల్పు మరియు నిబంధనల రకం ఒక రక్షిత ప్రాంతం నుండి మరొక రక్షిత ప్రాంతానికి భిన్నంగా ఉంటుందని ఇది పేర్కొంది. అయినప్పటికీ, సాధారణ సూత్రం ప్రకారం, వన్యప్రాణి సంరక్షణ వ్యూహం–2002లో అందించిన విధంగా ESZ ల వెడల్పు రక్షిత ప్రాంతం చుట్టూ 10 కిలోమీటర్ల వరకు వెళ్లవచ్చని పేర్కొంది. ల్యాండ్‌స్కేప్ అనుసంధానానికి కీలకమైన సున్నితమైన కారిడార్లు, కనెక్టివిటీ మరియు పర్యావరణపరంగా ముఖ్యమైన ప్యాచ్‌లు 10 కిలోమీటర్ల వెడల్పుకు మించి ఉంటే, వీటిని ESZలలో చేర్చాలని పేర్కొంది. ఒక నిర్దిష్ట రక్షిత ప్రాంతం సందర్భంలో కూడా, ESZ యొక్క ప్రాంతం యొక్క పంపిణీ మరియు నియంత్రణ పరిధి అన్ని చుట్టూ ఏకరీతిగా ఉండకపోవచ్చని మరియు అది వేరియబుల్ వెడల్పు మరియు పరిధిని కలిగి ఉండవచ్చని పేర్కొంది. కొన్ని రాష్ట్రాలు మినహా అన్ని రాష్ట్రాలు/కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలకు ఈ న్యాయస్థానం ఆదేశాలు జారీ చేసినప్పటికీ, అనేక ఇతర రాష్ట్రాలు/కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలు ఈఎస్‌జెడ్‌ల ప్రకటన ప్రతిపాదనలతో ముందుకు రాలేదని పేర్కొన్న మార్గదర్శకాలు పేర్కొంటున్నాయి. దీనికి సంబంధించి మార్గదర్శకాల కోసం ఇది బహుశా కావచ్చునని గమనించబడింది. ఓఖ్లా పక్షుల అభయారణ్యం సమీపంలోని నోయిడాలో పార్క్ నిర్మాణానికి సంబంధించిన కేసులో ఈ న్యాయస్థానం డిసెంబర్ 3, 2010 నాటి తీర్పు మరియు ఉత్తర్వులో, భారత ప్రభుత్వం జారీ చేయనందున రక్షిత ప్రాంతాల చుట్టూ ఉన్న ESZ లకు తెలియజేయబడలేదని పేర్కొంది. ఈ విషయంలో ఏవైనా మార్గదర్శకాలు.

35. ఆ తర్వాత భారతదేశంలోని పర్యావరణపరంగా సున్నితమైన ప్రాంతాలను గుర్తించడానికి పారామితులను గుర్తించడానికి శ్రీ ప్రణబ్ సేన్ అధ్యక్షతన కమిటీని సూచిస్తుంది.

36. ESZలకు తెలియజేయడం యొక్క ప్రాథమిక లక్ష్యం నేషనల్ పార్క్ మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యం చుట్టూ ఉన్న కొన్ని కార్యకలాపాలను నియంత్రించడం, తద్వారా రక్షిత ప్రాంతాన్ని ఆవరించి ఉన్న పెళుసుగా ఉండే పర్యావరణ వ్యవస్థపై అటువంటి కార్యకలాపాల ప్రతికూల ప్రభావాన్ని తగ్గించడం అని పేర్కొన్న మార్గదర్శకాలు పేరా 6 లో పేర్కొన్నాయి. వివిధ భూ వినియోగ నమూనాలు మరియు వివిధ రకాల కార్యకలాపాలు, రకాలు మరియు ప్రతి రక్షిత ప్రాంతం మరియు ముఖ్యమైన కారిడార్‌ల చుట్టూ పనిచేస్తున్న పరిశ్రమల సంఖ్య యొక్క జాబితాను సిద్ధం చేయడం దీనికి మొదటి అడుగు అని పేర్కొంది. పరిధిలోని 10 కిలోమీటర్ల పరిధిలోని కార్యకలాపాలను సంబంధిత రేంజ్ అధికారులు తీసుకోవచ్చని, జాబితా చేయవచ్చని పేర్కొంది. సంబంధిత వైల్డ్‌లైఫ్ వార్డెన్, ఎకాలజిస్ట్, స్థానిక స్వపరిపాలన అధికారి మరియు సంబంధిత ప్రాంతంలోని రెవెన్యూ శాఖ అధికారితో కూడిన ఒక కమిటీని ఈ క్రింది వాటిని సూచించడానికి ఏర్పాటు చేయవచ్చని ఇది పేర్కొంది:

(i) రక్షిత ప్రాంతం కోసం ఎకో సెన్సిటివ్ జోన్‌ల పరిధిని పరిశీలిస్తున్నారు.

(ii) షాక్ అబ్జార్బర్‌గా పనిచేయడానికి అటువంటి జోన్ యొక్క ఆవశ్యకత

(iii) ఎకో సెన్సిటివ్ జోన్‌ల నిర్వహణకు ఉత్తమమైన పద్ధతులను సూచించడం, అలా సూచించబడ్డాయి.

(iv) ప్రాంతం కోసం మాస్టర్ ప్లాన్‌లో చేర్చడానికి విస్తృత ఆధారిత నేపథ్య కార్యకలాపాలను సూచించడం.

37. పైన పేర్కొన్న వాటి ఆధారంగా, చీఫ్ వైల్డ్‌లైఫ్ వార్డెన్ ఈ క్రింది వర్గాల క్రింద కార్యకలాపాలను సమూహపరచవచ్చు: –

(i) నిషేధించబడింది

(ii) రక్షణతో పరిమితం చేయబడింది.

(iii) అనుమతించదగినది

38. ESZల ప్రతిపాదనను ఖరారు చేసిన తర్వాత, తదుపరి ప్రాసెసింగ్ మరియు నోటిఫికేషన్ కోసం MoEF & CCకి ఫార్వార్డ్ చేయాలని పేర్కొన్న మార్గదర్శకాలు ఆ తర్వాత గమనించాలి. ప్రతిపాదనలతో పాటు సమర్పించాల్సిన వివరాల సూచిక జాబితా కూడా పేర్కొన్న మార్గదర్శకాలకు జోడించబడింది.

39. రక్షిత ప్రాంతం యొక్క సరిహద్దు మరొక రాష్ట్రం/కేంద్రపాలిత ప్రాంతం యొక్క సరిహద్దును ఆనుకుని ఉన్నట్లయితే, అది ఏ రక్షిత ప్రాంతంలో భాగం కానట్లయితే, అది రాష్ట్ర/కేంద్ర పాలిత ప్రాంతాల ప్రభుత్వాలు రెండింటి ప్రయత్నంగా ఉండాలి పరస్పర సంప్రదింపులు మరియు సందేహాస్పద రక్షిత ప్రాంతం చుట్టూ ఉన్న ESZల వెడల్పుపై నిర్ణయం తీసుకోవడం. ఈఎస్‌జెడ్‌లు వారి రోజువారీ కార్యకలాపాలకు ఆటంకం కలిగించడానికి ఉద్దేశించినవి కావు, బదులుగా, తమ ప్రాంతంలోని విలువైన అడవులు/రక్షిత ప్రాంతాలను రక్షించడానికి ఉద్దేశించినవి అని ప్రజలకు చాలా బలమైన సందేశాన్ని అందించడానికి రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ప్రయత్నించాలని ఈ మార్గదర్శకాలు నొక్కి చెబుతున్నాయి. ప్రతికూల ప్రభావం, అలాగే రక్షిత ప్రాంతాల చుట్టూ ఉన్న పర్యావరణాన్ని మెరుగుపరచడం. ఈ మార్గదర్శకాలు స్వభావాన్ని సూచిస్తాయని మరియు రాష్ట్ర/కేంద్ర పాలిత ప్రాంతాల ప్రభుత్వాలు తమ జాతీయ ఉద్యానవనాలు, వన్యప్రాణుల అభయారణ్యాలు, ముఖ్యమైన కారిడార్లు మొదలైన వాటి విషయంలో వర్తించే నిర్దిష్ట మార్గదర్శకాలను అభివృద్ధి చేయడానికి ప్రాథమిక ఫ్రేమ్‌వర్క్‌గా వీటిని ఉపయోగించవచ్చని పేర్కొంది. రక్షిత ప్రాంతాలపై ఏదైనా ప్రతికూల ప్రభావాన్ని తొలగించడం.

40. నిషేధించబడిన, నియంత్రించబడిన మరియు అనుమతించబడిన కార్యకలాపాల జాబితా ఈ విధంగా చదవబడిన మార్గదర్శకాల అనుబంధం–I లో ఉంది:

Sl. నం	కార్యాచరణ	నిషేధించబడింది	క్రమబద్ధీకరించబడింది	అనుమతించబడింది	వ్యాఖ్యలు
1	వాణిజ్య మైనింగ్	వై			వ్యక్తిగత గృహాల కోసం దేశం టైల్స్ లేదా ఇటుకల తయారీ కోసం ఇళ్ల నిర్మాణం లేదా మరమ్మత్తు కోసం భూమిని తవ్వడాన్ని నియంత్రణ గుమ్మం నిషేధించదు.
2	చెట్ల నరికివేత		వై		తగిన అధికారం నుండి అనుమతితో
3	రంపపు మిల్లుల అమరిక	వై			

4	కాలుష్యానికి కారణమయ్యే పరిశ్రమల ఏర్పాటు (నీరు, గాలి, నేల, శబ్దం మొదలైనవి)	వై			
5	హోటళ్లు మరియు రిసార్ట్‌ల స్థాపన		వై		ఆమోదించబడిన మాస్టర్ ప్లాన్ ప్రకారం, ఇది వన్యప్రాణుల సంచారంపై ఎటువంటి పరిమితిని అనుమతించకుండా ఆవాసాలను చూసుకుంటుంది
6	కట్టెల వాణిజ్య ఉపయోగం	వై			హోటల్‌లు మరియు ఇతర వ్యాపార సంబంధిత స్థాపన కోసం
7	వ్యవసాయ వ్యవస్థలో తీవ్రమైన మార్పు		వై		
8	భూగర్భ జలాల పెంపకంతో సహా సహజ నీటి వనరుల వాణిజ్య వినియోగం		వై		ఆమోదించబడిన మాస్టర్ ప్లాన్ ప్రకారం, ఇది వన్యప్రాణుల సంచారంపై ఎటువంటి పరిమితిని అనుమతించకుండా నివాసాలను చూసుకుంటుంది.
9	ప్రధాన జలవిద్యుత్ ప్రాజెక్టుల స్థాపన	వై			
10	ఎలక్ట్రికల్ కేబుల్ ఏర్పాటు		వై		భూగర్భ కేబులింగ్‌ను ప్రోత్సహించండి
11	కొనసాగుతున్న			వై	అయితే, ఈ

	వ్యవసాయం మరియు హార్టికల్చర్ స్థానిక సంఘాలను ఆచరిస్తుంది				కార్యకలాపాలలో కొన్నింటిని అధికంగా విస్తరించడాన్ని మాస్టర్ ప్లాన్ ప్రకారం నియంత్రించాలి
12	రెయిన్ వాటర్ హార్వెస్టింగ్			అవును	చురుకుగా ప్రచారం చేయాలి
13	హోటళ్లు మరియు లాడ్జీల ప్రాంగణంలో ఫెన్సింగ్		అవును		
14	సేంద్రియ వ్యవసాయం			అవును	చురుకుగా ప్రచారం చేయాలి
15	దుకాణదారులు పాలిథిన్ సంచుల వినియోగం		అవును		
16	పునరుత్పాదక ఇంధన వనరుల వినియోగం			అవును	చురుకుగా ప్రచారం చేయాలి
17	రోడ్ల విస్తరణ		అవును		ఇది సరైన EIA మరియు ఉపశమన చర్యలతో చేయాలి
18	రాత్రిపూట వాహనాల రాకపోకలు		అవును		వాణిజ్య ప్రయోజనం కోసం
19	అన్యదేశ జాతుల పరిచయం		అవును		
20	ఏదైనా ప్రమాదకర పదార్థాల ఉత్పత్తిని ఉపయోగించడం	అవును			
21	జాతీయ ఉద్యానవనాన్ని అతిగా ఎగరడం వంటి పర్యాటకానికి సంబంధించిన				

	కార్యకలాపాలను ఏదైనా విమానం, హాట్ –ఎయిర్ బెలూన్ల ద్వారా చేపట్టడం				
22	కొండ వాలులు మరియు నదీ తీరాల రక్షణ		వై		మాస్టర్ ప్లాన్ ప్రకారం
23	సహజ నీటి వనరులు లేదా భూసంబంధమైన వ్యర్థాలు మరియు ఘన వ్యర్థాలను విడుదల చేయడం	వై			
24	వాయు మరియు వాహన కాలుష్యం		వై		
25	సైన్ బోర్డు & హోర్డింగ్‌లు		వై		మాస్టర్ ప్లాన్ ప్రకారం
26	అన్ని కార్యకలాపాలకు గ్రీన్ టెక్నాలజీని స్వీకరించడం			వై	చురుకుగా ప్రచారం చేయాలి.

41. ఈ న్యాయస్థానం 3 జూన్ 2022 (పైన పేర్కొన్న) నాటి ఉత్తర్వులోని 54వ పేరాలో, వాస్తవానికి, పేర్కొన్న మార్గదర్శకాలు సహేతుకంగా ఉన్నాయని మరియు NBWL యొక్క స్టాండింగ్ కమిటీ అభిప్రాయాన్ని ఏకరీతి మార్గదర్శకాలను అంగీకరించిందని గమనించాలి. ప్రతి అభయారణ్యం లేదా జాతీయ ఉద్యానవనానికి సంబంధించి ESZలను నిర్వహించడం సాధ్యం కాకపోవచ్చు. ముంబైలోని సంజయ్ గాంధీ నేషనల్ పార్క్ మరియు గిండి నేషనల్ పార్క్ వంటి అభయారణ్యాలు ప్రత్యేక కేసులను ఏర్పరుస్తాయని కూడా గమనించవచ్చు. పేర్కొన్న పేరా 54 ఇక్కడ పునరుత్పత్తి చేయబడింది:

> "54. మా అభిప్రాయం ప్రకారం, 9-2-2011న రూపొందించిన మార్గదర్శకాలు సహేతుకమైనవిగా కనిపిస్తున్నాయి మరియు ESZ నిర్వహణ కోసం ప్రతి అభయారణ్యం లేదా జాతీయ ఉద్యానవనానికి సంబంధించి ఏకరీతి మార్గదర్శకాలు సాధ్యం కాకపోవచ్చు అనే

స్టాండింగ్ కమిటీ అభిప్రాయాన్ని మేము అంగీకరిస్తున్నాము. అయితే, కేటగిరీ బి రక్షిత అడవులకు సంబంధించి CEC సిఫార్సులలో భాగమైన రక్షిత అడవులకు సంబంధించి కనీసం 1 కిలోమీటరు ESZ వెడల్పు నిర్వహించాలని మేము అభిప్రాయపడుతున్నాము. ప్రత్యేక పరిస్థితుల్లో మార్పులకు లోబడి ఇది ప్రామాణిక సూత్రం అవుతుంది. ESZ రక్షిత అటవీ ప్రాంతంతో సంబంధం కలిగి ఉండాలనే CEC సిఫార్సును మేము పరిగణించాము, అయితే రక్షిత అటవీ ప్రాంతం ఎల్లప్పుడూ సహేతుకమైన ప్రమాణంగా ఉండకపోవచ్చని స్టాండింగ్ కమిటీ అభిప్రాయం కూడా పరిగణనలోకి తీసుకోవలసిన అవసరం ఉంది. 1 కి.మీ వెడల్పుతో కూడిన "నో డెవలప్‌మెంట్-జోన్" అన్ని సందర్భాల్లోనూ సాధ్యం కాకపోవచ్చునని మా ముందు వాదించబడింది మరియు సంజయ్ గాంధీ నేషనల్ పార్క్ మరియు ముంబైలోని గిండి నేషనల్ పార్క్ మరియు చెన్నై మహానగరాలలో పట్టణ కార్యకలాపాలు చాలా వరకు దగ్గరగా ఉన్నాయి. ఈ అభయారణ్యాలు ప్రత్యేక కేసులను ఏర్పరుస్తాయి.''

42. నిషేధించబడే కార్యకలాపాలు, నియంత్రించబడే కార్యకలాపాలు మరియు అనుమతించబడే కార్యకలాపాలకు సంబంధించిన విస్తృతమైన మరియు సమగ్రమైన జాబితాను MoEF & CC తయారు చేసిందని గమనించాలి.

43. అప్లికేషన్‌లో, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు/కేంద్రపాలిత ప్రాంతాల నుంచి ప్రతిపాదనలు అందిన తర్వాత, డెహ్రాడూన్‌లోని వైల్డ్‌లైఫ్ ఇన్‌స్టిట్యూట్ ఆఫ్ ఇండియాతో మరియు జాతీయ పులుల సంరక్షణతో పులుల సంరక్షణ అధికార సంస్థతో సంప్రదించి వాటిని పరిశీలిస్తామని పేర్కొంది. ఆ తర్వాత అవి హిందీ మరియు ఇంగ్లీషు రెండింటిలోనూ కేంద్ర ప్రభుత్వ అధికారిక గెజిట్‌లో ప్రచురించబడతాయి. సంబంధిత వాటాదారుల వ్యాఖ్యలను కోరడం కోసం వారు 60 రోజుల పాటు పబ్లిక్ డొమైన్‌లో ఉంచబడ్డారు. అలా వచ్చిన వ్యాఖ్యలు సంకలనం చేయబడ్డాయి మరియు పరిశీలించబడతాయి మరియు సంబంధిత రాష్ట్ర ప్రభుత్వం/కేంద్రపాలిత ప్రాంత పరిపాలన యొక్క పరిశీలన కోరబడుతుంది. పైన పేర్కొన్న అవసరాలు 1986 నియమాల 5వ నిబంధనలోని నిబంధనలకు అనుగుణంగా ఉంటాయి.

44. MoEF & CCలో ESZ కోసం ఏర్పాటైన నిపుణుల కమిటీ ముందు ప్రతిపాదనను ఉంచినట్లు అప్లికేషన్ ఇంకా పేర్కొంది. పేర్కొన్న కమిటీ కింది వాటిని కలిగి ఉంటుంది:

(i) ఇండియన్ ఇన్‌స్టిట్యూట్ ఆఫ్ రిమోట్ సెన్సింగ్/ఇండియన్ స్పేస్ రీసెర్చ్ ఆర్గనైజేషన్,

(ii) జల శక్తి మంత్రిత్వ శాఖ,

(iii) గ్రామీణాభివృద్ధి మంత్రిత్వ శాఖ,

(iv) ఫారెస్ట్ సర్వే ఆఫ్ ఇండియా,

(v) టౌన్ mariyu కంట్రీ ప్లానింగ్ ఆర్గనైజేషన్, భారత ప్రభుత్వం,

(vi) నేషనల్ టైగర్ కన్జర్వేషన్ అథారిటీ,

(vii) వైల్డ్‌లైఫ్ ఇన్‌స్టిట్యూట్ ఆఫ్ ఇండియా,

(viii)జిబి పంత్ ఇన్‌స్టిట్యూట్ ఆఫ్ హిమాలయన్ ఎన్విరాన్‌మెంట్ మరియు డెవలప్‌మెంట్,

(ix) ఇండియన్ కౌన్సిల్ ఆఫ్ ఫారెస్ట్రీ రీసెర్చ్ అండ్ ఎడ్యుకేషన్, (x) ప్రపంచ వన్యప్రాణి నిధి,

(xi) జూలాజికల్ సర్వే ఆఫ్ ఇండియా,

(xii) బొటానికల్ సర్వే ఆఫ్ ఇండియా,

(xiii) సలీం అలీ సెంటర్ ఫర్ ఆర్నిథాలజీ అండ్ నేచురల్ హిస్టరీ (SACON).

45. నిపుణుల కమిటీ (ESZ) సిఫార్సు ఆధారంగా, మంత్రిత్వ శాఖ ESZల నోటిఫికేషన్‌ను ఖరారు చేస్తుంది మరియు చట్టం మరియు న్యాయ మంత్రిత్వ శాఖ ద్వారా చట్టపరమైన పరిశీలన తర్వాత, ESZల చుట్టూ ఉన్న రక్షిత ప్రాంతాలను నోటిఫై చేస్తారు నిర్దేశించే తుది నోటిఫికేషన్‌లు దరఖాస్తులో మరింత పేర్కొనబడ్డాయి. వన్యప్రాణుల జీవావరణ శాస్త్రం, అటవీ మొదలైన వాటిలో నైపుణ్యం కలిగిన 13 సంస్థల నుండి వచ్చిన నిపుణుల కమిటీ పరిశీలనతో సహా విస్తృతమైన ప్రక్రియను ESZలను సూచించే తుది నోటిఫికేషన్‌ను తెలియజేయడానికి ముందు అనుసరించినట్లు చూడవచ్చు.

46. యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా దాఖలు చేసిన దరఖాస్తులో, జూన్ 3, 2022 (పైన పేర్కొన్న) నాటి ఉత్తర్వులోని 56.5 పేరాలో జారీ చేయబడిన ఆదేశాలు సవరించబడకపోతే, లక్షలాది ప్రజలకు తీవ్ర ఇబ్బందులు ఎలా ఎదురవుతాయని సూచించడానికి వివిధ దృష్టాంతాలు ఇవ్వబడ్డాయి. మేము ఇక్కడ అదే సూచిస్తాము:

> (i) "ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని నాగార్జునసాగర్ శ్రీశైలం టైగర్ రిజర్వ్ చుట్టూ ఉన్న ESZ, 0 నుండి 26 కిలోమీటర్ల వరకు విస్తరించి ఉంది మరియు దానిలో 100 గ్రామాలు ఉన్నాయి (ESZ యొక్క సున్నా పరిధి కృష్ణా నది మరియు తెలంగాణతో అంతర్రాష్ట్ర సరిహద్దు కారణంగా ఉంది);
>
> (ii) బీహార్‌లోని వాల్మీకి వన్యప్రాణుల అభయారణ్యం, వాల్మీకి నేషనల్ పార్క్ మరియు వాల్మీకి టైగర్ రిజర్వ్ చుట్టూ ఉన్న ESZ, 0 నుండి 9 కిలోమీటర్ల వరకు విస్తరించి ఉంది మరియు దానిలో 323 గ్రామాలు ఉన్నాయి (ESZ యొక్క సున్నా పరిధి ఉత్తర ప్రదేశ్‌తో అంతర్–రాష్ట్ర సరిహద్దులను పంచుకునే పశ్చిమ వైపు ఉంది మరియు నేపాల్‌తో అంతర్జాతీయ సరిహద్దును పంచుకునే ఉత్తరం వైపు);

(iii) జార్ఖండ్‌లోని బెట్లా నేషనల్ పార్క్, పలమౌ వన్యప్రాణుల అభయారణ్యం మరియు మహుదనార్ వోల్ఫ్ అభయారణ్యం చుట్టూ ఉన్న ESZ, 0 నుండి 9 కిలోమీటర్ల వరకు విస్తరించి ఉంది మరియు దానిలో 382 గ్రామాలు ఉన్నాయి (ESZ యొక్క సున్నా పరిధి అంతర్–రాష్ట్ర సరిహద్దు కారణంగా ఉంది);

(iv) కర్ణాటకలోని కావేరి వన్యప్రాణుల అభయారణ్యం చుట్టూ ఉన్న ESZ 1 నుండి 14.5 కిలోమీటర్ల వరకు విస్తరించి ఉంది మరియు దానిలో 107 గ్రామాలు ఉన్నాయి;

(v) మధ్యప్రదేశ్‌లోని కన్హా నేషనల్ పార్క్ మరియు ఫెన్ వన్యప్రాణుల అభయారణ్యం చుట్టూ ఉన్న ESZ 0 నుండి 30 కిలోమీటర్ల వరకు విస్తరించి ఉంది మరియు దానిలో 168 గ్రామాలు ఉన్నాయి (ఎకో–సెన్సిటి జోన్ యొక్క సున్నా పరిధి తూర్పు వైపు చత్తీస్‌గఢ్‌తో అంతర్ రాష్ట్ర సరిహద్దును కలిగి ఉంది);

(vi) మహారాష్ట్రలోని తడోబా–అంధారి టైగర్ రిజర్వ్ చుట్టూ ఉన్న ESZ, 3 నుండి 6 కిలోమీటర్ల వరకు విస్తరించి ఉంది మరియు దానిలో 150 గ్రామాలు ఉన్నాయి;

(vii) రాజస్థాన్‌లోని జైసమంద్ వన్యప్రాణుల అభయారణ్యం చుట్టూ ఉన్న ESZ, 1.6 నుండి 8.9 కిలోమీటర్ల వరకు విస్తరించి ఉంది మరియు 83 గ్రామాలు ఇందులో ఉన్నాయి;

(viii) రాజస్థాన్‌లోని కియోలాడియో నేషనల్ పార్క్ చుట్టూ 0.5 నుండి 1.5 కిలోమీటర్ల వరకు విస్తరించి ఉన్న చిన్న ESZ కూడా 22 గ్రామాలను కలిగి ఉంది.''

47. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని నాగార్జునసాగర్ శ్రీశైలం టైగర్ రిజర్వ్ చుట్టూ ఉన్న ESZలో, 100 గ్రామాలు దాని పరిధిలో ఉన్నాయని ఇది వెల్లడిస్తుంది. బీహార్‌లోని వాల్మీకి వన్యప్రాణుల అభయారణ్యం, వాల్మీకి నేషనల్ పార్క్ మరియు వాల్మీకి టైగర్ రిజర్వ్ చుట్టూ ఉన్న ESZ లో 323 గ్రామాలు ఉన్నాయి. జార్ఖండ్‌లోని బెట్లా నేషనల్ పార్క్, పలమావు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యం మరియు మహుదర్ వోల్ఫ్ అభయారణ్యం చుట్టూ ఉన్న ESZ లో 382 గ్రామాలు ఉన్నాయి. కర్ణాటకలోని కావేరి వన్యప్రాణుల అభయారణ్యం చుట్టూ ఉన్న ESZ లో 107 గ్రామాలు ఉన్నాయి. మధ్యప్రదేశ్‌లోని కన్హా నేషనల్ పార్క్ మరియు ఫెన్ వన్యప్రాణుల అభయారణ్యం చుట్టూ ఉన్న ESZ లో 168 గ్రామాలు ఉన్నాయి. మహారాష్ట్రలోని తడోబా–అంధారి టైగర్ రిజర్వ్ చుట్టూ ఉన్న ESZ లో 150 గ్రామాలు ఉన్నాయి. రాజస్థాన్‌లోని జైసమంద్ వన్యప్రాణుల అభయారణ్యం చుట్టూ ఉన్న ESZ లో 83 గ్రామాలు ఉన్నాయి. రాజస్థాన్‌లోని కియోలాడియో నేషనల్ పార్క్ చుట్టూ ఉన్న చిన్న ESZలో కూడా 22 గ్రామాలు ఉన్నాయి.

48. జూన్ 3, 2022 (పైన పేర్కొన్న) నాటి ఉత్తర్వులోని 56.5 పేరాలో ఈ న్యాయస్థానం జారీ చేసిన ఆదేశాలను కొనసాగించినట్లయితే, పైన పేర్కొన్న ESZలలో ఏ విధమైన ప్రయోజనం కోసం శాశ్వత నిర్మాణం అనుమతించబడదు. పైన పేర్కొన్న ఉదాహరణల నుండి ఇప్పటికే ఎత్తి చూపినట్లుగా, దేశంలో వందలాది గ్రామాలు ESZ ల పరిధిలో ఉన్నాయి. ఏదైనా ప్రయోజనం కోసం శాశ్వత నిర్మాణాన్ని అనుమతించకపోతే, తన ఇంటిని పునర్నిర్మించాలనుకునే గ్రామస్థుడు అనుమతించబడడు. అదేవిధంగా, వారి కుటుంబంలో పొడిగింపు ఉంటే మరియు విస్తరించిన కుటుంబానికి వసతి కల్పించడానికి కొంత అదనపు నిర్మాణం అవసరమైతే, అది కూడా అనుమతించబడదు. అదేవిధంగా, ప్రభుత్వం పాఠశాలలు, డిస్పెన్సరీలు, అంగన్‌వాడీలు, గ్రామ దుకాణాలు, నీటి ట్యాంకులు మరియు గ్రామస్తుల జీవన మెరుగుదల కోసం ఇతర ప్రాథమిక నిర్మాణాలను నిర్మించాలని నిర్ణయించినట్లయితే, దానికి కూడా అనుమతి లేదు. ఈ ఉత్తర్వు ప్రభావం వల్ల రాష్ట్ర లేదా కేంద్ర ప్రభుత్వం రోడ్లు నిర్మించకుండా, గ్రామీణులకు ఇతర సౌకర్యాలు కల్పించకుండా అడ్డుకుంటుంది.

49. జూన్ 3, 2022 (పైన పేర్కొన్న) నాటి ఉత్తర్వును సవరించకపోతే, అటవీ శాఖలు జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు అభయారణ్యాల చుట్టూ పర్యావరణ అభివృద్ధి కార్యకలాపాలను నిర్వహించడం కూడా అసాధ్యం. వన్యప్రాణుల రక్షణ మరియు స్థానిక సమాజాలకు ప్రయోజనాలను అందించడం అనే ద్వంద్వ లక్ష్యాలతో చెప్పబడిన కార్యకలాపాలు అవసరం. MoEF & CC కేంద్ర ప్రాయోజిత పథకం–వన్యప్రాణుల ఆవాసాల సమగ్ర అభివృద్ధి కింద రాష్ట్రాలకు ఆర్థిక సహాయాన్ని అందిస్తుంది, ఇందులో పర్యావరణ–అభివృద్ధి కార్యకలాపాలకు సహాయం ఉంటుంది. ఈ కార్యకలాపాలు తరచుగా ESZలతో సహా ప్రాంతాలలో శాశ్వత స్వభావం గల చిన్న నిర్మాణాల నిర్మాణాన్ని కలిగి ఉంటాయి. ఉదాహరణకు, నిషేధించబడే అవకాశం ఉన్న కార్యకలాపాలు ఈ విధంగా ఉన్నాయి:

(i) స్థానిక కమ్యూనిటీలు/గ్రామాల ప్రయోజనం కోసం కమ్యూనిటీ హాళ్లు, వంతెనలు, నూర్పిడి నేలలు, చేపలను ఎండబెట్టే ప్లాట్‌ఫారమ్‌లు, తాగునీటి నిల్వ మొదలైన వాటి నిర్మాణం;

(ii) వన్యప్రాణులు మరియు అడవుల రక్షణ కోసం అటవీ చౌకీలు, వాచ్ టవర్లు మరియు ఇతర నిర్మాణాల నిర్మాణం;

(iii) జాతీయ పార్కులు మరియు అభయారణ్యాలకు సందర్శకుల పర్యావరణ విద్య కోసం వివరణ కేంద్రాలు, మరుగుదొడ్లు మరియు ఇతర ప్రాథమిక నిర్మాణాల నిర్మాణం.

50. వివిధ నియంత్రిత మరియు అనుమతించదగిన కార్యకలాపాలు ఉన్నాయని ఇంకా గమనించాలి. జాతీయ రహదారుల నిర్మాణం, రైల్వేలు, రక్షణ సంబంధిత మౌలిక సదుపాయాలు మొదలైన జాతీయ మరియు వ్యూహాత్మక ప్రాముఖ్యత కలిగిన కొన్ని ప్రాజెక్ట్‌లు కూడా ఉన్నాయి. 3 జూన్ 2022 (పైన పేర్కొన్న) నాటి ఉత్తర్వులోని 56.5 (పైన పేర్కొన్న) లోని దిశ ప్రభావం ఏమిటంటే, అటువంటి కార్యకలాపాలన్నీ శాశ్వతంగా నిషేధించబడతాయి. ఈ విషయంలో, MoEF & CC, 17 మే 2022 తేదీతో ఆఫీస్ మెమోరాండం జారీ చేసింది, దీని ప్రకారం EIA నోటిఫికేషన్ 2006 షెడ్యూల్‌లో జాబితా చేయబడిన ఏదైనా కార్యాచరణ, నోటిఫైడ్ ESZలలో లేదా జాతీయ ఉద్యానవనాల విషయంలో నిర్వహించబడాలి. మరియు ESZకి చివరిగా నోటిఫై చేయని అభయారణ్యాలు, అటువంటి నేషనల్ పార్క్ లేదా అభయారణ్యం నుండి 10 కిలోమీటర్ల పరిధిలో నిర్వహించబడినప్పుడు, 1986 చట్టం ప్రకారం పర్యావరణ క్లియరెన్స్‌తో పాటు NBWL లేదా దాని స్టాండింగ్ కమిటీ పరిశీలన మరియు సిఫార్సు అవసరం. అదనంగా, నిర్దిష్ట ESZ నోటిఫికేషన్ ప్రకారం నియంత్రించబడే కార్యకలాపాలకు, ఆ నోటిఫికేషన్ ప్రకారం ఆమోదం అవసరం. అందుకని, వన్యప్రాణుల ఆవాసాల అభివృద్ధికి మరియు నిర్వహణకు హాని కలిగించే ప్రబలమైన నిర్మాణం మరియు ప్రక్రియ యొక్క దుర్వినియోగాన్ని నిరోధించడానికి అంతర్నిర్మిత రక్షణలు ఉన్నాయని మేము కనుగొన్నాము. ఇంకా గమనించాల్సిన విషయం ఏమిటంటే, 3 జూన్ 2022 (పైన పేర్కొన్న) నాటి ఉత్తర్వులోని 56.5 పేరాలో ఉన్న దిశలో ఇప్పటికే ఉన్న కార్యకలాపాలను కొనసాగించడానికి కూడా, ప్రతి రాష్ట్రం లేదా కేంద్ర పాలిత ప్రాంతం యొక్క PCCF అనుమతి అవసరం అయితే, మార్పు చేయబడలేదు. ప్రతి రాష్ట్రం లేదా కేంద్రపాలిత ప్రాంతంలో లక్షలాది మంది ప్రజలు నివసించే వందల గ్రామాలు ఉంటాయని పరిగణనలోకి తీసుకుంటే, అటువంటి కార్యకలాపాలను కొనసాగించడానికి అనుమతి కోసం అటువంటి దరఖాస్తులను పరిగణనలోకి తీసుకోవడం తప్ప PCCFకి వేరే పని ఉండదు. వ్యవసాయ కార్యకలాపాలను కొనసాగించాలనుకునే రైతు కూడా అటువంటి అనుమతిని పొందవలసి ఉంటుంది. అటువంటి దిశను అమలు చేయడం అసాధ్యం అని మేము కనుగొన్నాము.

51. మానవ–జంతు సంఘర్షణను నివారించే బదులు, అటువంటి దిశను కొనసాగించినట్లయితే, అది అదే తీవ్రతరం అవుతుందని మేము భావిస్తున్నాము. పేర్కొన్న మార్గదర్శకాలలో గమనించినట్లుగా, ESZలను ప్రకటించాల్సిన అవసరం పౌరుల రోజువారీ కార్యకలాపాలకు ఆటంకం కలిగించడం కాదు, అయితే ఏదైనా ప్రతికూల ప్రభావం నుండి విలువైన అడవులు/రక్షిత ప్రాంతాలను

రక్షించడానికి మరియు రక్షిత ప్రాంతాల చుట్టూ ఉన్న పర్యావరణాన్ని శుద్ధి చేయడానికి ఉద్దేశించబడింది.

52. ఇప్పటికే పైన చర్చించినట్లుగా, ESZలను కలిగి ఉండవలసిన అవసరం ఏమిటంటే, రక్షిత ప్రాంతాల చుట్టూ బఫర్ జోన్‌ను అందించడం. రక్షిత ప్రాంతాలలో నివసించే గ్రామస్తుల హక్కులు 1972 చట్టంలో ఉన్న నిబంధనలకు అనుగుణంగా పరిష్కరించబడాలి మరియు అటువంటి గ్రామస్తులకు రక్షిత ప్రాంతాల వెలుపల పునరావాసం కల్పించబడుతుంది. అయితే, ESZ ప్రాంతాలలో నివసిస్తున్న గ్రామస్తులకు అటువంటి హక్కుల పరిష్కారం అందుబాటులో లేదు. పేర్కొన్న మార్గదర్శకాలలో పేర్కొన్నట్లుగా, ESZలను ప్రకటించడం యొక్క ఉద్దేశ్యం పౌరుల రోజువారీ కార్యకలాపాలకు ఆటంకం కలిగించడం కాదు. జారీ చేసిన ఆదేశాలను కొనసాగించినట్లయితే, అది ఖచ్చితంగా ESZలలో నివసించే పౌరుల రోజువారీ కార్యకలాపాలకు ఆటంకం కలిగిస్తుంది. అందుకని, చెప్పిన దిశను సవరించాల్సిన అవసరం ఉందని మేము కనుగొన్నాము.

53. NBWL, 17 మార్చి 2005 నాటి తన సమావేశంలో, ESZల వర్ణనను కార్యకలాపాల నిషేధం కంటే నియంత్రణగా సూచించాలని కూడా సిఫార్సు చేసింది.

54. రాష్ట్రాలలో ఒకదాని (రాష్ట్రం) తరపు న్యాయవాది సూచించినట్లుగా, సుల్తాన్ బతేరి బ్లాక్ పంచాయితీ యొక్క మొత్తం మునిసిపల్ ప్రాంతం ESZ ప్రాంతంలో ఉంది.

55. జూన్ 3, 2022 (పైన పేర్కొన్న) నాటి ఉత్తర్వులోని 56.1 పేరాలోని దిశకు సంబంధించినది, వివిధ ఉత్తర్వులను పరిశీలిస్తే, ఈ న్యాయస్థానం అటువంటి రక్షిత ప్రాంతాల యొక్క గుర్తించబడిన సరిహద్దు నుండి ఎటువంటి కనీస ప్రాంతాన్ని నిర్దేశించలేదని తెలుస్తుంది. ESZగా ప్రకటించబడే ప్రాంతం ఏకరీతిగా ఉండకూడదు మరియు నిర్దిష్ట రక్షిత ప్రాంతంగా ఉంటుంది. కొన్ని సందర్భాల్లో, ఇది ఒక వైపు 10 కిలోమీటర్లు మరియు మరొక వైపు 500 మీటర్లు ఉండవచ్చు. కొన్ని సందర్భాల్లో, అంతర్-రాష్ట్ర సరిహద్దులు లేదా సముద్రం లేదా రక్షిత ప్రాంతం యొక్క ఒక వైపున ఉన్న నది కారణంగా ఏకరీతి కనీస ప్రాంతాన్ని కలిగి ఉండటం సాధ్యం కాకపోవచ్చు. ఏదైనా సందర్భంలో, మేము ఇప్పటికే పైన పేర్కొన్న 1986 నియమాలలోని 5వ నిబంధన క్రింద సూచించిన విధంగా ఒక వివరణాత్మక విధానాన్ని అనుసరించడం అవసరం. 1986 నిబంధనల ప్రకారం నిర్దేశించబడిన విధానాన్ని అనుసరించిన తర్వాత అటువంటి నోటిఫికేషన్ జారీ చేయబడిన తర్వాత, ESZలు పేర్కొన్న నోటిఫికేషన్ ప్రకారం ఉండాలి.

56. ఇంకా గమనించాల్సిన విషయం ఏమిటంటే, 1986 రూల్స్‌లోని రూల్ 5లోని సబ్-రూల్ (3) ప్రకారం, ఏదైనా తుది నోటిఫికేషన్ జారీ చేయడానికి ముందు, అధికారిక గెజిట్‌లో మరియు ఇతర

వాటిలో డ్రాఫ్ట్ నోటిఫికేషన్ ప్రచురించాల్సిన అవసరం ఉంది. కేంద్ర ప్రభుత్వం ఎప్పటికప్పుడు అవసరమని భావించే విధంగా. అటువంటి డ్రాఫ్ట్ నోటిఫికేషన్‌పై ఏదైనా అభ్యంతరాన్ని దాఖలు చేయడానికి ఆసక్తి ఉన్న ఏ వ్యక్తి అయినా అధికారిక గెజిట్‌లో డ్రాఫ్ట్ నోటిఫికేషన్ ప్రచురించిన తేదీ నుండి 60 రోజుల వ్యవధిలో అభ్యంతరాన్ని దాఖలు చేయడానికి అర్హులు. డ్రాఫ్ట్ నోటిఫికేషన్‌కు విస్తృత ప్రచారం కల్పించాలని కేంద్ర ప్రభుత్వాన్ని ఆదేశించవచ్చని మేము కనుగొన్నాము, తద్వారా ఆసక్తి ఉన్న వ్యక్తులందరికీ అటువంటి డ్రాఫ్ట్ నోటిఫికేషన్ జారీ చేయడం గురించి అవగాహన ఉంటుంది.

57. పైన పేర్కొన్న విధానాన్ని అనుసరించిన తర్వాత, సంబంధిత రంగంలో నైపుణ్యం కలిగిన 13 సంస్థలతో కూడిన నిపుణుల కమిటీ ముందు విషయాన్ని ఉంచడం గమనించదగ్గ విషయం. అందుకని, ESZ ప్రాంతాన్ని పేర్కొనడానికి ముందు, వివిధ అంశాలు పరిగణనలోకి తీసుకోబడతాయి. నిర్దిష్ట రక్షిత ప్రాంతం కోసం ESZలను నిర్ణయించే వివిధ అంశాలు ఉన్నాయి. పరిస్థితులు ఒక రక్షిత ప్రాంతం నుండి మరొక రక్షిత ప్రాంతానికి భిన్నంగా ఉండవచ్చు. అందుకని, ఒక కిలోమీటరు ESZని ఏకరీతిగా సూచించే దిశను సవరించాల్సిన అవసరం ఉందని మేము కనుగొన్నాము.

58. ఇంకా గమనించాల్సిన విషయం ఏమిటంటే, ప్రస్తుత దరఖాస్తును దాఖలు చేసిన తేదీలో, 474 రక్షిత ప్రాంతాలకు సంబంధించి తుది నోటిఫికేషన్‌లు జారీ చేయబడ్డాయి, అయితే 102 రక్షిత ప్రాంతాలకు సంబంధించి డ్రాఫ్ట్ నోటిఫికేషన్‌లు జారీ చేయబడ్డాయి. 73 ప్రతిపాదనలు పెండింగ్‌లో ఉన్నాయి. పైన ఇప్పటికే చర్చించినట్లుగా, ఈ న్యాయస్థానం ఇప్పటికే పేర్కొన్న మార్గదర్శకాలు సహేతుకమైనవని గుర్తించి, దానిని ఆమోదించింది. ESZలను నిర్వహించడానికి ప్రతి అభయారణ్యం లేదా జాతీయ పార్కుకు సంబంధించి ఏకరీతి మార్గదర్శకాలు సాధ్యం కాకపోవచ్చు అనే NBWL యొక్క స్టాండింగ్ కమిటీ అభిప్రాయాన్ని కూడా న్యాయస్థానం అంగీకరించింది. 3 జూన్ 2022 (పైన పేర్కొన్న) నాటి ఉత్తర్వులోని 56.6 పేరాలో ESZలో కనీసం ఒక కిలోమీటరు వెడల్పును నిర్వహించాలని న్యాయస్థానం గమనించినప్పటికీ, ESZ యొక్క కనిష్ట వెడల్పును అధిక ప్రజా ప్రయోజనాల కోసం పలుచన చేయవచ్చని గమనించింది. కానీ ఆ ప్రయోజనం కోసం సంబంధిత రాష్ట్రం లేదా కేంద్ర పాలిత ప్రాంతం సెంట్రల్ ఎంపవర్డ్ కమిటీ (CEC) మరియు MoEF & CCని సంప్రదించవలసి ఉంటుంది. ఈ రెండు సంస్థలు తమ తమ సిఫార్సులను ఈ న్యాయస్థానం ముందు ఇస్తాయని మరియు దాని ఆధారంగా, న్యాయస్థానం తగిన ఉత్తర్వును జారీ చేయాలని ఇది గమనించింది.

59. పైన ఇప్పటికే చర్చించినట్లుగా, 1986 నియమాలు మరియు పేర్కొన్న మార్గదర్శకాల ప్రకారం నిర్దేశించిన విధానాన్ని అనుసరించిన తర్వాత ESZలకు తెలియజేయాలి. 13 సంస్థలకు చెందిన నిపుణులతో కూడిన నిపుణుల కమిటీ పరిశీలనతో సహా వివిధ స్థాయిలలో నిశితంగా పరిశీలిస్తే తప్ప అటువంటి నోటిఫికేషన్‌లు జారీ చేయబడవు. అందుకని, 3 జూన్ 2022 (పైన పేర్కొన్న) ఉత్తర్వులోని 56.6 పేరాలో ఉన్న దిశను కూడా సవరించాల్సిన అవసరం ఉందని మేము కనుగొన్నాము.

60. మైనింగ్‌పై పరిమితి విషయానికొస్తే, రక్షిత ప్రాంతాల సరిహద్దులో ఒక కిలోమీటరు విస్తీర్ణంలో మైనింగ్ కార్యకలాపాలు వన్యప్రాణులకు ప్రమాదకరంగా ఉంటాయని ఈ న్యాయస్థానం యొక్క స్థిరమైన అభిప్రాయంగా మేము పరిగణించబడుతున్నాము. ***గోవా ఫౌండేషన్*** (పైన పేర్కొన్న) విషయంలో, గోవా రాష్ట్రానికి సంబంధించి చెప్పబడిన ఆదేశాలు జారీ చేయబడినప్పటికీ, పాన్-ఇండియా ప్రాతిపదికన అటువంటి ఆదేశాలు జారీ చేయవలసిన అవసరం ఉందని మేము గుర్తించాము.

61. కాబట్టి మేము ప్రస్తుత ఐ.ఎ.ని అనుమతించడానికి మొగ్గు చూపుతున్నాము. 3 జూన్ 2022 (పైన పేర్కొన్న) ఉత్తర్వులోని పేరా 56.1లోని దిశ సవరించబడింది మరియు MoEF & CC ద్వారా డ్రాఫ్ట్ మరియు తుది నోటిఫికేషన్ జారీ చేయబడిన ESZలకు అందులోని ఆదేశాలు వర్తించవని స్పష్టం చేసింది. మంత్రిత్వ శాఖకు అందిన ప్రతిపాదనలకు సంబంధించి.

62. అయితే, 1986 రూల్స్‌లోని రూల్ 5లోని సబ్-రూల్ (3)లోని క్లాజ్ (ఎ) నిబంధనల ప్రకారం ప్రచురించాల్సిన డ్రాఫ్ట్ నోటిఫికేషన్‌కు విస్తృత ప్రచారం కల్పించాలని మేము కేంద్ర ప్రభుత్వానికి సూచిస్తున్నాము. 1986 రూల్స్‌లోని రూల్ 5లోని సబ్-రూల్ (3)లోని క్లాజ్ (డి) ప్రకారం ప్రచురించబడే తుది నోటిఫికేషన్, అది జారీ చేసిన తేదీ నుండి 30 రోజుల పాటు అమలులోకి రాకూడదని మేము ఇంకా ఆదేశిస్తున్నాము.

63. అటువంటి తుది నోటిఫికేషన్‌తో బాధపడే ఏ వ్యక్తి అయినా ప్రస్తుత విచారణలో ఒక దరఖాస్తును దాఖలు చేయడం ద్వారా నేరుగా ఈ న్యాయస్థానంను ఆశ్రయించే అర్హతను కలిగి ఉంటారని మరింత నిర్దేశించబడింది.

64. జాతీయ ఉద్యానవనాలు మరియు అభయారణ్యాలు అంతర్-రాష్ట్ర సరిహద్దుల్లో మరియు/లేదా ఉమ్మడి సరిహద్దులను పంచుకునే చోట 3 జూన్ 2022 (పైన పేర్కొన్న) ఉత్తర్వులోని 56.1 పేరాలో ఉన్న దిశ వర్తించదని మేము మరింత స్పష్టం చేస్తున్నాము.

65. మేము 3 జూన్ 2022 (పైన పేర్కొన్న) ఉత్తర్వులోని 56.4 పేరాలో ఉన్న దిశను కూడా సవరించాము మరియు జాతీయ ఉద్యానవనం మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యం లోపల మరియు మరియు అటువంటి జాతీయ ఉద్యానవనం మరియు వన్యప్రాణుల అభయారణ్యం సరిహద్దు నుండి ఒక కిలోమీటరు విస్తీర్ణంలో అనుమతించబడదు.

66. మేము 3 జూన్ 2022 (పైన పేర్కొన్న) ఉత్తర్వులోని 56.5 పేరాలో ఉన్న దిశలను కూడా సవరించాము మరియు వాటిని క్రింది విధంగా భర్తీ చేస్తాము:

(i) MoEF & CC మరియు అన్ని రాష్ట్ర/కేంద్ర పాలిత ప్రాంత ప్రభుత్వాలు 9 ఫిబ్రవరి 2011 నాటి మార్గదర్శకాలలోని నిబంధనలను మరియు సంబంధిత రక్షిత వాటికి సంబంధించిన ESZ నోటిఫికేషన్‌లలోని నిబంధనలను నిషేధిత కార్యకలాపాలు, నియంత్రిత కార్యకలాపాలు మరియు అనుమతించదగిన కార్యకలాపాలకు సంబంధించిన ప్రాంతాలు కూడా ఖచ్చితంగా అనుసరిస్తాయి;

(ii) ESZ మరియు రక్షిత ప్రాంతాల వెలుపలి ఇతర ప్రాంతాలలో ప్రాజెక్ట్ కార్యకలాపాలకు పర్యావరణ మరియు అటవీ క్లియరెన్స్‌లను మంజూరు చేస్తున్నప్పుడు, MoEF & CC ద్వారా జారీ చేయబడిన17 మే 2022 నాటి ఆఫీస్ మెమోరాండమ్‌లో ఉన్న నిబంధనలను యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా అలాగే వివిధ రాష్ట్ర/కేంద్రపాలిత ప్రభుత్వాలు ఖచ్చితంగా పాటించాలని మేము నిర్దేశిస్తున్నాము.

67. ప్రస్తుతం ఉన్న అన్ని ఇతర ఐ ఎ లు పైన పేర్కొన్న పరంగా తీసి వేయబడతాయి. ఖర్చులు లేవు.

.....న్యాయమూర్తి.
[బి.ఆర్. గవాయి]

.....న్యాయమూర్తి.
[విక్రమ్ నాథ్]

.....న్యాయమూర్తి.
[సంజయ్ కరోల్]

న్యూఢిల్లీ;
ఏప్రిల్ 26, 2023